

פערק פון פ

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יידישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך ביי אונז

פערלאג: חברת "אחיאסף"

Krakau, 8 Mai 1902.

פיערמער אהרנאנג

קראקוי, אייר חרסיב.

נומר 19

אינהאלט:

(א) ארויסטאקראטישע צדקות.	(ז) פאביוס שאך.
(ב) פאליטישע איבערזיכט.	(ח) משנת חסידים. אבילד.
(ג) יידישע שטערט און שטערמליך. די ביחן.	(ט) א בערגיל עדר. אבילד.
(ד) צווישען אונז גערעדט.	(י) וואונדערליכע אפערעציעס.
(ה) די יידישע וועלט.	יעקב פֿרענקעל.
(ו) אלגעמיינע וועלט נייעס.	יא קליינע מענשעליך. פֿעלעטאן. שלום-עליכם.

עס איז ארויס פון דרוק און איז צושיקט געווארען מיט דער
נומער 17-16 דאס פיערמער העפט פון מאנאטליכען זשורנאל

די יידישע פאמיליע

דער אינהאלט פון העפט איז פאלגענדער:

(א) דער מלך מיט דער טלית	(ד) דאָס כפרה-היהודים (ערצהלונג). האל קען.	(ח) ליטעראטור אין לעבען.	א פֿרעמדער.
(ב) אויפן גיל (שיר).	(ה) די יודען אין דער מעדיצין. פראָפ. מענדעל.	(ט) ראש חודש.	סופר.
(ג) "חצי גרן קנס" (א חסידישע ער- צעה-ינג).	(ו) איבערגעבען דורך י. ח. ואגאדסקי.	(י) יידישע וויטצען.	דייש.
	(ז) אברהם שלום פֿרעידבערג (ביאגראפיע). יחזי	(יא) געדאנקען און אפאָרוימען.	חקרן.
	(יב) א ברעף צום דאָקטאר. ד"ר יעקב טשאַרני.	(יג) עפיגראמען.	

דער פרייז: יעהרליך 4 רובל, האלביעהרליך 2 ר, פֿערטעליעהרליך 1 ר.

פֿיר די אבאנענטען פֿון "יוד": יעהרליך נור 1 ר (מיט פארטא 1.50).

פֿיר רוסלאנד:

Издательство „Аxiасафъ“, Варшава.

אדרעססע:

Administration „Die Jüdische Familie“ Krakau, Gertrudy 16.

אין ענגלאנד איז צו אכאנירען דעם "יוד" און די יודישע פאמיליע" אויך אלע אויסגאבען "אהיאסק"

R. Mazin London 59 Old Montague str. 59 ביי

דאס פסח-בלאט

פֿון ה. עמפלעכער

דוקט זיך איבער די צווייטע אויפלאגע און אלע בעשטע-לונגען וועלען אויסגעפיהרט ווערען באלד נאך יום-טוב. בעשטעלונגען ווערען אָנגענומען ביי אלע מוכרי ספרים. אויך ביים הערויסגעבער.

Г. Эпштейнбергъ Отвощъ
583 пров. ж. д.

וויכטיג פיר גערבער!!!

אין סעקווינז נור פיר באארעם געלט רעגראס, טראגע, אונד רינאט, גלאנצע צו 1.50 א פיר, טראגע, פערשידענע פֿון 2 ביז 6 רובל א פיר. האנדלער 20% בעוואוסטע פֿירמע אהע האנדלער.

U. M. Матузонъ.
Варшава Дикая 45.

ווער עס וויל גוטע שפייזען עסען וואל מיין ארעם נישט פֿערגעסען, ביי מיר איז פֿריהשטיק אבערברויט מיטאגען פֿרויז און גוט קיינער וועט זיך נישט בעקלאגען. 470
ארעם: לעווין געשא 18 ו. 23.

איוראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשולע נעבם פֿענסיאט צו פֿינגשטארט ביי דארמשטארט.

די שילע (פֿאן 8 ביז 15 יאהרען) ערהאלטען גרינדליכע וויסענשאפטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע רעפֿערענצען ביי הערפֿארגאנגענדען מאָנען דעם אינאונד-אויסלאנדעס, זאָויע ביי פֿיהרענען שילער, די זיך אין אנגעזעהענען שמעללונגען בעפֿינדען.

נעהערעס דורך דירעקטאר דיר בארנאס. 505

זייט געזונד!

זעהר ניטצליכע ביכער וועגען גע-זונדהייט פֿערהיטען און קראנק-הייטען היילען פֿון דאקטאר **מ. גאטמיליעב.** 526

(1) די ערשטע הילף ביי דער דאקטאר קומט, 2-טע פֿער-בעסערטע אויפלאגע, פֿריז 25 קאפֿ

(2) שווינדזוכט (סוכקאט) — פֿערהיטונג און היילונג מיט לופט, וואסער און גוטע נאהרונג 25 קאפֿ

(3) מאגען און געדערמקראנק-הייטען 40 קאפֿ

(4) מענערקראנקהייטען (סעק-רעטע—ווענערישע) 40 קאפֿ

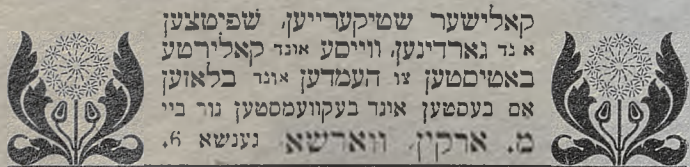
(5) וואס איז געזונד און וואס איז שערליך? אין עסטען, טרינקען, וואָהנען, קליידונג, וועשען, ארכייט, רוהע, שלאפען, ריווע א. ו. ו. 15 קאפֿ

(6) נערווענקראנקהייטען: נע-אראסטענע, נעאראלגע, היסטעריע, היפאָכאנדריע, מי-רען א. ו. ו. 15 קאפֿ

Книжный магазинъ и биб-лиотека А. Цукермана, Варшава, Валевки 7. Verlagsbuchhandlung **A. ZUCKERMANN** WARSCHAU, Nalewki 7.

אין "יוד" נומר 15 איז געדרוקט א מורעה וועגען איין ארע-ישראל אלבום וואָס וויל פֿרייז איז געווען 3 רובל און ווערט פֿערקויפט פֿיר 90 קאפֿ. מען וואל נישט א טעות האָבען און מיי-נען אז דאָס איז דער אלבום, "ארץ ישראל והמושבות" פֿון ראפאלאוויטש, וועלכער קאָסט 3 רובל, נאָר דאָס איז איין אלבום וועלכער איז געוואָרען אַרויסגעגעבען אין אמעריקא אלס דעקלאמע און פֿינאנדערעגעבען געוואָרען אומזיסט. דער **אלבום ראפאלאוויטש** איז צו בעקומען ביי מיר צום פֿרייז פֿון 3 רובל. א. ר. מאשעוויצקי, ווילנא. 581

Э. Р. Мосевичкий, Вильно, Сиротская ул. д. быв. Шура.

Jüdischer Buch- u. Kunstverlag.

Der Jüdische Buch- und Kunstverlag ist zu dem Zwecke gegründet, um in sorgfältig redigierten, gut ausgestatteten und preiswürdigen Ausgaben die Werke der neuen und alten jüdischen Universalliteratur dem Publicum überzugeben: sowohl im Original, als auch in gediegenen Uebersetzungen. Durch Schaffung technisch vollendeter Reproduktionen, soll der spezifisch jüdischen Kunst würdige Pflege zutheil werden. In erster Linie will der Jüdische Buch- und Kunstverlag, dem das österreichische zionistische Landes-Comité und andere competente Corporationen ihre Unterstützung zugesichert haben, die Edition von Schriften, welche die Propagierung und wissenschaftliche Verarbeitung des jüdisch-nationalen Gedankens bezwecken, veranstalten.

In nächster Zeit erscheinen folgende Schriften:
Dr. Max Nordau: „Der Zionismus“ (Neuerscheinung). Herausgegeben im Auftrage des österreichischen zionistischen Landes-Comités.
Dr. Theodor Herzl: „Der Judenstaat“ (Neuaufgabe).
Mathias Acher (Dr. N. Birnbaum): „Jüdische Moderne“ (Neuaufgabe).
Mathias Acher: „Cyclus von Vorträgen über Zionismus“ (1898/99) (Neuerscheinung).
Dr. Leon Pinsker: „Autoemancipation“ (Neuaufgabe).
Mathias Acher: „Nationale Wiedergeburt“ (Neuaufgabe).
Weiters ist die Herausgabe eines jüdischen Volkskalenders, eines Almanachs sämtlicher jüdischen Organisationen und die Ausarbeitung eines statistischen Sammelwerkes und einer Bibliographie Palästinas geplant. Die ersten Publicationen erfolgen zu Anfang nächsten Monats.

An alle Freunde jüdischen Geisteslebens, insbesondere aber an alle zionistischen Vereine und Körperschaften ergeht die Bitte, dem neugegründeten Verlage, dessen Zweck ein wahrhaft nationaler ist, ihre thatkräftige Mithilfe angedeihen zu lassen.

536 Jüdischer Buch- und Kunstverlag.
Adresse: „Jüdische Volksstimme“, Brünn, Krautmarkt 11.

ראזערען אהנע מעסער !!!

מאָס אַנטווערפֿיש שער פֿודער איז פֿעלפֿאך בעסער אלס דאָס אלטע פֿודער; עס איז ווייס און האט א גוטען גערוך, פֿון לאבאָראַטאָריען גארמאָרט אלס אונשערליך, און פֿון בעלגישען קאָניג מיט דען וואָפֿען פֿון בעלגיע בעקראַנט. אין א פֿאָר מינוטען קען יעדער מענטש זיך וועלכט דא-זיערען אהנע מעסער. איינע שאַכטעל פֿראַנקא, קאָסטעט 2.50 פֿראַנק, 2.40 קראַנען, 2 מאַרק, 2 שילונג, 1 רובל, 4 שאַכטעל, 3 רובל, 10 שאַכטעל 5 רובל, 25 שאַכטעל 10 רובל. געלט מוז מען פֿאַראַויס איינשיקען, פֿער נאכ-נאָהמע ווירד נישט געשיקט, פֿראַגען ווערען נור אויף דאָפֿעלטע-פֿאַסט-קראַשען בעאנטוואָרטעט.

J. B. Sakolsky, Place de l'Aurore 30. Antwerpen (Belgien).

שפּיגל-פאבריק

ל. אידעלזאג, ווארשא

ביעלינסקא נ" 1

עמפֿעהלט וויל גראַסעס לאַנער פֿאַן שפּיגל, שפּיגל-גלאַס, טריר מאַס אין דעמאל אונד עננא. 466

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת "אחיאסא".

דער פרייז פֿיר רוסלאנד:

גאנץ יאהרליך — 5 רובל.
האלב יאהרליך — 3.
פֿיערשטעל יאהרליך 1.50

מען קען אויך אויסצאהלען אין
8 ראטען:

ביים אבאגירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 1
דען 1טען אויגוסט — 1

איינצעלנע גומערן 15 א.א.וו.
30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאס

די אדרעס פֿיר רוסלאנד:

Издательство
„Ахиаф“, Варшава.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:

אסטרייך-אונגארן — 12 קראנען
האלבאיהריג — 6.
פֿירשטעליאהריג — 3.
דייטשלאנד — 10 מארק.
ארץ ישראל — 12 פראנק.
אנדערע לענדער — 15.
אמעריקא ענגלאנד — 10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):

פֿיר יעדער קליינע שורה פעטשט
20 העללער, 25 פעטעניג, 10 קאס.

די אדרעס פֿיר עסטרייך-אונגארן
און אנדערע לענדער:

Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 8 Mai 1902.

נומער 19

קראקווא, אייר תרס"ב.

א מענטש ווין, דאס איז דער פראסטער, גרויסער און געוואלטיגער
געדאנקען פֿון צדקה, ווי אונזער תורה שרייבט אונז פֿאר, די אלטע
פֿעלקער, די גרעקען און די רעמעס האבען נאך נישט געוואוסט דער-
פֿון, ווי איז געוועזען דער דאזיגער געדאנקען נאך פֿרעמד.

און ווי מוז מען געבען? ווי מען נישט א ברודער, מיט ליבע, מיט
א נומען הארצען, מען מוז זיך פֿרעהען מיט דעם געבען —
שכר מצוה מצוה — אין דער פֿרייד פֿון געבען ליגט שוין דער לאהן,
און מען טאג דעם ארימען נישט מביש ווין, מען טאג מיט דער צדקה
זיך נישט נאזהינען, טווענדע פֿון דינים און פֿון עצות נישט אונז די נמרא,
ווי מיר זאלען צדקה געבען, און אין די אלע דינים ליגט דער גע-
דאנק, מען זאל חס וחלילה נישט טהון אונרעכט דעם ארימען, מען
זאל איהם נישט פֿונע-בכבוד ווין, קיין פֿאלק אין דער וועלט האט נישט
אזא איידעלעס און גרויסארטיגעס סיסטעם פֿון צדקה ווי מיר יודען.
דער יוד זאל ווערען דערציגען צום צדקה-געבען, ער זאל זיך פֿיהלען
איינס מיט דעם ארימאן.

שפעטער אין גלות האט זיך דערווייטערט דאס סיסטעם פֿון
צדקה און האט געקראנען נאך איין אנדער צורה, מען האט אָנגע-
הויבען צו גיגנדען חברות און די צדקה צו אָרדנען, אָבער ווי זענען
געוועזען די חברות? נישט צום פֿאראר, נאָר צו העלפֿען, מען האט נישט
געוואוסט פֿון פֿעיל תקנות און צערעמאניעס, מען האט נישט געמאכט
קיין פֿעיל פֿערוואלונגען, מען האט געארבייט און געהאלפֿען, דער
ערשטער יודישער פֿעראיין איז געוועזען די חברה-קדישא, און דאָרט
האָבען זיך געמוזט אלע חברים אליין מתעסק ווין מיט דעם מת און
איהם טהון דעם לעטצטען חסד של אמת, און אַרײַם און רייך זענען
געוועזען גלייך, מען האט נישט געזוכט קיין כבוד, מען האט נור גע-
וואלט די מצוה, דערנאָך זענען געקומען די חברות בקור-חולים, וואָס
א חוץ וואָס מען האט געגעבען געלד, האט מען געמוזט בעזוכען די
קראנקע און ווי בעהילפיג ווין, דאָן זענען ענטשטאנען די חברות
תלמוד-תורה, צו זאָרנען, אז די אַרימע קינדער זאלען ווערען דער-
ציגען ווי יודען און ווי מענשען, די חברות זענען געוועזען אלע זעהר
פראָסט, אָהן צערעמאניעס און אָהן מיטלען, און פֿון דעסמווענען,

אריסטאקראטישע צדקות.

מיר יודען, וואָס האָבען געזאָלט ווין אַ מוסטערפֿאלק — נס
לעמים —, וואָס אלע זאָלען אויף אונז קוקען און אונז בעוואונדערן,
זענען אַצונד דורך דעם גלות און דורך די שלעכטע ערציעהונג גע-
וואָרען די גרעסטע קינסטלער אין נאָכמאכען, מיר וואָרפֿען אַוועק
אונזערע שענסטע אלטע מנהגים און מאַכען נאָך נאָרישע און מאָסישע
זיסען פֿון אנדערע פֿעלקער.

אין דייטשלאנד מאַכען די פֿאַכריקען פֿון אלע שלעכטע פֿע-
טען אַ מין קינסטליכע פוטער, וואָס מען רופֿט עס מאָרגאָרין, אונזערע
פֿויערעס זענען דאָך אָבער גרויסע חכמים, קומען ווי אַרײַם אין שטאַדט,
פֿערקויפֿען זייערע נומע פוטער פֿאַר 80 פֿעניג אַ פֿונט און קויפֿען
זיך דערפֿאַר מאָרגאָרין צו 90 פֿעניג אַ פֿונט, ווייל — דער פֿרעם-
דער נאָמען „מאָרגאָרין“ געפֿעלט זיי גרייך.

אַט דיזעלבינע חכמה מאַכען אויך מיר יודען, מיר פֿערטאכטען
אונזערע נומע איינריכטונגען און געהמען דערפֿאַר אַן משווענע זיסען
פֿון אנדערע פֿעלקער, „חכמה“? פֿע, איין אלטמאָדישע זאך, —
פֿעראיין, דאָס איז נאָר אנדערש! „נבא“? דאָס איז באָבע-לשון,
ניין, פֿרעזידענט מוז עס הייסען! און מען מוז האָבען 100 תקנות
און 200 צערעמאניעס און מען מוז זיך מדרק ווין, אלעס ריכטיג
נאָכצומאכען ווי די מאָדע שרייבט פֿאַר, און ביי אלע די הכנות
פֿערנעסט מען נאָר אַן דעם יודישען גייסט.

אין צדקה-זאכען זענען מיר יודען געוועזען די ערשטע אויף
דער וועלט און קיין פֿאלק האט אונז נישט אַריבערגעשטיינען אין דער
שענע און הייליגער קונסט, ווי מען מוז העלפֿען, צדקה הייסט גע-
רעכטיקייט, עס איז נישט עפֿים אַ בעוונדער חסד, נאָר עס איז אַ חוב,
מען מוז געבען, ווען מען קען, צדקה איז קיין שפֿילכעלע, קיין
שפֿאַרט, נאָר אַ הייליגע אויפֿגאָבע, פֿאַר וואָס מוז מען געבען? ווייל
דער אַרימער איז אונזער ברודער, ווייל ער קען נעביך נישט דערפֿאַר,
וואָס ער איז אַרײַם, און מיר זענען נאָר קיין יחסנים נישט, ווען מיר
זענען רייך, צדקה געבען איז אזוי נאָטירליך ווי לעבען, דענקען און

פֿון אונזער פֿאלק. מיר מוזען צוריקקעהרען צום שטייגער פֿון דער תורה, צו דער ווירטשאפטליכער הילף, מיר מוזען נעהען מיט א תכלית, ניט געבען, כדי פֿון דעם אַרימאן פֿטור צו ווערען, נאָר כדי איהם צו העלפֿען, אז ער זאל אליין קענען פֿערדיענען, ער זאל קענען ווידער אַרבייטען און זיך דערגעהרען. מיר מוזען וועקען ביי דעם אַרימאן דאָס געפֿיהל פֿון בושה, מיר מוזען איהם לערנען ליעב צו האָבען די אַרבייט, מיר מוזען איהם העלפֿען זיך זעלבסט צו בעפֿרייען און זיינע קינדער צו מאַכען צו מענשען און ניט צו קאַליקעס, וואָס טהוען מיר יודען אָבער? מיר נעהמען די אלטע שטייגערס פֿון די פֿעלקער, וואָס זיי האָבען דאָס אוועקגעוואָרפֿען, און מאַכען זיי נאָך.

עס האָט זיך געמליך אין די לעצטע 30 יאָהר אויסגעבילדעט אין מערב אייראָפּא דאָס סיסטעם פֿון די אַריסטאָקראַטישע צדקות, די רייכע לייט, וואָס האָבען פֿעל צייט, זוכען שפּיעלערייען, צו פֿער-בריינגען די צייט און ערפֿינען תמיד נייע שפּאַרטען. זיי רייטען, פֿאַהרען מיט דעם ראָד און מיט דעם אויטאָמאָביל, זיי שפּיעלען אין פֿוס-באָל, זיי לויפֿען אויף שטאַלצעס און גליטשען זיך אויף גליט-שען. יעדער מיליאָנער ווערט אויך צוליב מאָדע פרעזעס פֿון א וועלכען ס'איז פֿערדייט, זיין פֿרוי ווערט עהרענדאָמע, און מען ניט געלד און מען ליינעט די נעמען פֿון די גרויסע בעלי טובות געדרוקט מיט גרויסע אותיות, און זיי קריגען א שם פֿאַר בעלי-צדקה'ס. דאָס איז אָבער נאָך ניט גענוג. מען מוז טאָקע אויך האָבען אַביסיל נחת און פֿערגינגען פֿון די צרות און די יסורים פֿון די אַרימע און קראַנקע. מען מוז טאָנען, שפּיעלען, קאָקעטירען, שטאַלצירען מיט די טייערע קליידער און די לייכטענדע דיאָמאַנטען, ווייזען די שענע פֿיגור —

א געלער לאַטקע אויף דער פֿלייצע — דאָס פּאַסט פֿאַר איוואָן זלאָר אָבער ניט פֿאַר קיין יודען... שטעלט אייך פֿאַר, האָט זיך ביי אונז אין כתריליווקע געטראָפֿען א גנבה און נאָך וואָסער א גנבה! — אַכצעהן הונד-דערט קארבען אין איין קלאָפּ!

יְהי היום טרעפֿט זיך א מעשה עס קומט צופֿאַהרען צו אונז אין שטאָרט אַרײַן איין ארח, עפּים א יוד א פֿאַדראַטשיק פֿון דער ליטא, פּונקט אים ערב יום־טובֿ פֿאַר מנחה, שטעלט זיך אָב געוויינטליך אויף איין אַכסנדיה, לייגט אָב דעם קלומעק און לאזט זיך געהן גלייך אין שול אַרײַן און טרעפֿט אין אַלמען בית־המדרש. נעקומען אין בית־המדרש צו מנחה, טרעפֿט ער די גבאים ביי דער שיסעל.

— שלום־עליכם.

— עליכם־שלום.

— פֿון וואָנען איז א יוד?

— פֿון דער ליטא.

— מה שמכם?

— וואָס איז אייער באָבעס דאָג?

— איהר ענט דאָך נעקומען אין א שול.

— וואָהין דען זאל איך געהן?

— ווילט איהר מסתאָמא ביי אונז דאוונען?

— א בריחה האָב איך? וואָס דען זאל איך טהון?

— גיט־זשע עפּים אין שיסעל אַרײַן.

— וואָס דען, אומזיסט וועל איך דאוונען?

קצור־הדבר אונזער ארח נעמט ארויס דריי וילבערנע קארבען און גיט אין דער שיסעל אַרײַן, און א חוץ דעם אינים חונט טעלער א קארב, דעם רב א קארב, אויף דער תלמוד־תורה א קארב, אין צוקה־טעלער א חצי פֿויגעל און דעם שקש א חצי פֿויגעל, א חוץ וואָס ער האָט צומיילט די אַרימע לייט וואָס ביי דער טיהר, זיי זענען פֿאַראַן ביי אונז קיין עין הרע אויף פֿעל, אז מע זאל זיך וועלען צולאָזען צו זיי בעדאָרף מען צו-טיילען רויטשילדס פֿערמענען. דערוועהן אז מין ארח האָט מען דאָך

וויפֿעל גוטעס האָבען מיר די ראָזיגע חברות צו פֿערדאָנקען! דאָס איז געוועזען די אמת'ע יודישע צדקה.

אזודאי האָט דאָס יודישע צדקה-סיסטעם געקראַנען דערנאָך א סך חסרונות, און עס האָט זיי געמוזט קריגען, וואָרום אין פֿינס-טערן לאַנגען גלות, אין דער פֿערשטיקענדער לופֿט אָהן ליכט און אָהן פֿרייה, קען קיין פֿלאַנצע ניט געזונד אויפֿוואַקסען. די צרות זע-נען געוואָרען שטענדיג גרעסער, דער רלות איז געוואָרען אַלץ מעהר און מעהר פֿערברייט, די פֿאַרטיי פֿון די האַנדאויסשטערקערס איז געוואָרען ביי יודען ישרעקליך גרויס, און עס האָבען זיך געפֿונען מיט דער צייט מענשען, וואָס האָבען נאָר ניט געוואָלט און ניט געקענט אַרבייטען, עס זענען אַרומגעפֿאַהרען נאָנצע חאליאַסטרעס פֿון שלע-פּערס פֿון שטאָרט צו שטאָרט און האָבען „אין די הייזער געהן“ געמאַכט פֿאַר א פרנסה, דאָס איז געוואָרען א אומגליק פֿאַר די גע-בערס און פֿאַר די נעהמערס, די געבערס האָבען נאָר ניט מעהר גע-וואוסט וועמען זיי זאלען פֿריהער געבען די פֿאַר קאָפּיקעס, ווייל דעם גאָנצען טאָג האָט זיך די טהיר ניט צוגעמאַכט, די נעהמערס האָבען פֿערלאָרען יעדעס געפֿיהל פֿון בושה און זיי האָבען אויך פֿערדאָרבען זייערע קינדער און זיי געמאַכט פֿאַר שלעפּערס, קיין אידעאל איז ניט פֿאַר אלע צייטען געמאַכט, יעדע איינריכטונג מוז זיך ענדערן נאָך דער צייט, אַנדערע צייטען, אַנדערע סיסטעמען, דער אלטער שטייגער פֿון צדקה־געבען טויג געוויס ניט מעהר פֿאַר אונזערע צייטען, מיר מוזען איהם אויסבעסערען און אַנדערש איינפֿירען. אָבער מיר טאָרען ניט נעהמען פֿראַסט דעם שטייגער פֿון די דייטשען אָדער פֿראַנצויזען און דאָס נאָכמאַכען, נאָר מיר מוזען אַלעס צופּאַסען צו דעם גייסט

פֿעלעמאָן.

ק ל י י נ ע מ ע נ ש ע ד י ד

מיט קליינע השגות.

בילדער

פֿון שלום־עליכם.

XIV.

אויסגעטרייטעלט.

— שאָט! — רופֿט זיך אַן א יודיל וואָס איז געזעסען מיט אונז אין וואָנא III קלאָס די גאָנצע צייט אין ווינקעל ביים פֿענסטער און האָט גע-שוויגען — איהר רעדט פֿון גנבות הער איך, פֿון גנלות און רציחות, ווי אזוי מע האָט געהאַפּט דעם גנב, ווי אזוי מע האָט געפֿינען יענעם גנב? אָט וועל איך אייך דערצעהלען א שטענערע מעשה, אויך מיט א גנבה, וואָס האָט זיך פֿערלאָפֿען ביי אונז און דאָקא אין בית־המדרש האָט זיך דאָס געטראָפֿען און יום־טובֿ דערצו! איהר מענט דאָס האָרען — ס'איז א שטענע מעשה.

אונזער שטערטיל, כתריליווקע, איך בין אליין א כתריליווקער, איז א קליין שטערטיל און איין אַרימס, קיין גנבים איז ביי אונז נישט, מע גנבה'ס ניט, ס'איז נישט ביי וועמען צו גנבה'נען און ס'איז נישט וואָס צו גנבה'נען, און אָהן אַלעמען איז דאָך גלאַט א יוד קיין גנב ניט, דאָס הייסט א יוד איז אַפֿילו יאָ א גנב, נאָר ניט אזא גנב, וואָס זאל קריבען דורך א פֿענסטער, אָדער געהן מיט א מעסער יענעם קוילען, דרעהען, אויסדרעהען, אַריינדרעהען, פֿערדרעהען און אָברעהען יענעם דעם קאַפּ — דאָס מ'הבטיח: אָבער נישט קריבען יענעם אין קעשעני אַרײַן, מע זאל איהם חאַפּען פֿאַר דער האַנד און מע זאל איהם נאָכדעם בעדאָרפֿען פֿיהרען מיט

דעם אפעטיט צום עסען, זיי האָבען מורא, זיי וועלען שמוציג מאַ-
כען זייערע נייע קליידער אין דעם פֿיינטען קעלער, אָבער, זיך אויס-
צופוטצען נאָך דער נייעמער מאָדע, זיך צו פערפֿירען, זיך פֿאַרבען
און פֿודערן, כדי צו לויפֿען אויפֿן באל, — אזוי צו העלפֿען די
אַרימע, דאָס איז אַ נחת, עולם־הבא און עולם־הזה אינאיינעם.

די אַריבע ברידער אָבער בעדאנקען זיך דערפֿאַר, זיי ווילען
אזוינע חסדים ניט האָבען, געהט אַוועק מיט אייערע פֿערגלעכע
טובות! פֿאַר די פֿאַר רובעל, וואָס איהר וואַלדט אַרויס דערויף ווי
אויף אלע אנדערע נאָרישקייטען, מרעט איהר די מענשען־עהרע פֿון
אייערע אַרימע ברידער מיט אייערע פֿיס, איהר טאַנצט אויף די צרות,
און די קרעכטצען פֿון די קראַנקע זענען אייער מוזיק, איהר מאַכט
דאָס בלוטיגע עלענד צום תענוג, — דאָס איז קיין צדקה ניט, דאָס
איז קאָמערע, לאַ מדובשך ולא מעוקצך, מיר ווילען אייערע טובות
ניט און אייערע בעלער ניט! ווילט איהר וואָס געבען, דאָן ניט פֿאַסט
אָהן צערמאַניעס, ווילט איהר אָבער נאָר האָבען כבוד און נחת פֿאַר
אייערע עטליכע רובעל, דאָן געהט צו די דייטשען און פֿאַנציען,
ביי אונז יודען האָבען די אַרימע, קראַנקע און שוואַכע קיין כבוד
און קיין נחת ניט צו פֿערטהיילען, אויף דאָס עלענד דאַרף מען וויי-
נען און ניט לאַכען, מען דאַרף קלאָגען און ניט הוליען, ווער עס
ניט ניט קיין צדקה מיט דעם גאַנצען האַרצען, ווייל ער מוז געבען,
ווייל עס טהוט איהם וועה, ווען זיינע ברידער ליידען צרות, — דער
זאָל בעסער נאָר ניט געבען, מיר איז ליעבער די קאָפּיק פֿון דעם
אַרימען פֿראַסטען יודען, וואָס הוננערט נעביך אליין און עס רייסט
איהם דאָך דאָס האַרץ צו געבען, מעהר ווי די גרויסע צדקות פֿון

און אלעס צום נוצען פֿון צדקה, אויס רחמנות פֿאַר די אַרימע, אַט
מאכט מען אַ באל, אַ באַזאָר, אַ נאָרענפֿעסט, און מען הוליעט און
מען פֿערבריינט פֿערעהליך די צייט, און דערנאָך קימען אַרויס דערפֿון
אַ פֿאַר הונדערטער פֿאַר אַרימע, יעדער בעוועכער גיט איהם פֿאַר ווין
חלק 20—30 מאָרק פֿאַר פֿערגעניגען, און דערפֿין פֿאַלען אַראָב
עפֿים 1 אָדער 2 מאָרק פֿאַר די אַרימע.

די דאָזיגע מאָדע האָבען אין די לעצטע יאָהרען אָנגעהויבען
נאָכצומאַכען די יודען אין דייטשלאַנד און עסטרייך אין איצט מאַכען
עס אפילו אונזערע ברידער אין רוסלאַנד און גאַליציען אויך נאָך, זיי
טאַנצען פֿון די אַרימע לייטס וועגען און רעדען זיך איין, אז זיי האָבען
מעשים טובים געטהון און האָבען זיך דערפֿאַר געקויפֿט אַ שטאָדט
אין מורח פֿון נאָרען, איך מיינ אָבער, אז אַזא שטייגער פֿון צדקה
איז דער געמיינסטער און נידריגסטער און איך האַלט דעם דאָזיגען
מנהג פֿאַר ניט יודיש און שעדליך.

צדקה איז אַ הייליגע, ערנסטע זאך, און מען טאָר ניט מאַכען
דערפֿון קיין שפּאַרט, מיינט איהר, אז הערר קאָמערציענראַט ראָזענ-
בערג פֿרעגט פֿילע נאָך וועגען דעם תכלית פֿון צדקה? ער איז ניט
אויסען די הנדה, נאָר די קניידליך, ער וויל נור ווין אַ גבאי און די
וועלט זאָל פֿון איהם רעדען, מיינט איהר, אז די אויפֿגעבלאָזענע
דאָממעס און די אויסגעפּוצטע פֿרייליינס טראַכטען עפֿים וועגען די
אַרימע? אָסור, זיי זוכען נור דאָס פֿערגעניגען, זיי ווילען טאַנצען און
גלענצען און געפֿאַלען, — דאָס איבריגע אַרט זיי נאָר ניט, זיי געהען
ניט צו די אַרימע און צו די קראַנקע, צו ועהען זייערע יסורים און
זייער נויטבעדערפֿאַגיקייט, זיי האָבען מורא, דאָס וועט זיי פֿערראַבען

האַט זיי אַריינגערוקט שטילערהייט אין סטענדער אַרין, אַ ליטוואַק קען
אַצינד פֿערשטעטה איהר שוין פֿאַר וואָס ער איז ניט אָבערשאַצען פֿונים
סטענדער אויף קיין מינוט... נאָר פֿאַרשט שמונה־עשרה שטעהן אָדער פֿעט
פֿורעם פֿאלען האָט אַ פֿנים דאָס געלד עמיצער אַרויסגעלקהנט.

קצור־הדבר ער געוואַלדעוועט, ער וויינט, ער ליינט אין די וועלט,
וואָס וועט ער איצטער טהון אָהן דעם געלד? ס׳איז, זאָנט ער, פֿרעמד
געלד, ס׳איז ניט וויינט, ער איז נאָר אַ משולח פֿון אַ קאָנטאָר, אַ יוד אין
אַרימאָ, זאָנט ער, און אַ משולח מיט קינדער — עס קומט דאָך איהם
איצטער, זאָנט ער, נור נעמען און אַריינזאָפֿען זיך אין וואָסער אַרין אָדער
אויפֿהיינען זיך, זאָנט ער, אַט דאָ אין שול פֿאַר אלעמען אין די אויגען!...
דערהערט אַעלכע דבורים איז דער גאַנצער עולם געבליבען שטעהן ווי
געליימט, נאָר פֿערגעסען אז ס׳איז נאָך אַ תּענית און מע בעדאַרף געהן
איהם ניכער זיך אָפֿפּאַסטען, ס׳איז אונז נעווען אַ גיין פֿאַרן אַח, אַ תּפֿלה,
אַ בושא פֿאַר זיך אליין: אַזא נִבְכָּה, אַכצעהונדערט קאַרבען, און וואו?
אין בית־המדרש, איהם אלטען כתריליווקער בית־המדרש! און ווען? יום-
כפור! אַזא מעשה איז ניט געהערט געוואָרען אין דער וועלט!

— שמש! פֿערשלים די מיהר!

אזוי האָט געגעבען אַ בעפֿעהל אונזער רב.

מיר האָבען אונזער אייגענעם אַ רב, הייסט ער רב יויפֿיל, איין אַמתיער
אין הערליכער יוד, אַ בשריער, אפֿילו נישט אַזא איבערגעשפּיצטער, נאָר
אַ מִנְטוב, אַ מענטש אָהן אַ נאָל, ער האָט אין זיך אַמאָל אַעלכע איינפֿאַ-
לען, וואָס איהר וועט דערויף קיין מאָל ניט פֿאַלען, איהר זאָלט ווין מיט
אַכצען קעפֿ! פֿערשלאָסען די מיהר פֿונים בית־המדרש, רופֿט זיך אַן רב
יויפֿיל דער רב צום גאַנצען עולם און אליין איז ער בלאָס ווי די וואַנד,
די הענד ציטערען איהם און די אויגען ברענען.

— שמוען גאָ רבּותים, הערט צו, יודען, ס׳איז אַ מאַוסע מעשה, אַזא
מעשה איז נאָך ניט געהערט געוואָרען וינט די וועלט שטעהט, אז ביי אונז
אין כתריליווקע זאָל זיך געפֿינען אַזא פֿעלעכערהייט, אַזא בושע־ישראַל,
וואָס זאָל האָבען אַ פּאַטעפֿאַלענסט צונעמען ביי אַ פֿרעמדען מענשען, נע-

איהם מסתמא אָבערטראַטען אַ שטאַרט סאַמע אין מירח וואַנד, אי וואו האָט
מען גענומען אַ שטאַרט, אז אלע שטערט זענען פֿערנומען? איז קיין קש״א
ניט, למאן וואו געבט זיך איין אַרט, אז עס מאַכט זיך אַ שמחה, אַ התוהו
אָדער אַ בִּרְת, אלע ויצען שוין אַרום מיט, פּלוצים ווערט אַ גערידער, וואָס
איז? דער גייד איז געקומען! קוועטשט מען זיך אזוי לאַנג ביי מע מאַכט
איין אַרט פֿונים גיידען ווענען, קוועטשען זיך איז אַ יודישע זאך, אז קיינער
קוועטשט זיי ניט, קוועטשען זיי זיך אליין...

קצור־הדבר אונזער איהר האָט זיך בעזעצט אייבען־אָן און האָט גע-
בעטען ביים שמש אַ סטענדער, האָט איהם דער שמש אונטערגעטראָגען אַ
סטענדער, אָנגעבויען זיך איבערן סטענדער האָט זיך אונזער איהר צו פֿל-
גרי אָנגעהאָן אין טלית און אין קיטעל און האָט זיך אַוועקגעשטעלט
דאָווען, האָט ער געדאָווענט און געדאָווענט, די גאַנצע צייט געשטאַנען
אויף די פֿיס, זיך ניט צונעזעצט — פֿון צולייגען זיך שמועסט מען ניט! —
ער איז ניט אָבערטראַטען פֿונים סטענדער אויף קיין מינוט, דער ליטוואַק,
סיידען דעמאָלט ווען מע האָט בעדאַרפֿט זיך שטעלען שמונה־עשרה אָדער
פֿאַלען פֿורעם... אָפֿפּאַסטען אַזא מאָג און אויסשטעהן אויף די פֿיס, זיך
ניט צוועצען אפֿילו — דאָס קאָן נור אַ ליטוואַק!... ערשט נאָכן לעצטען
בלאָז, אז ס׳איז געקומען צום וואָכעדיגען קעריב, און חיים־תּהיה דער מלמד
(דער מעריב קומט חיים־חנה דעם מלמד פֿון קדמונים) האָט זיך אָנגעהויבן
בען ציקלען: „המַעְרִיבִּים עָרְבִים“ — פּלוצים הערט זיך אַ געשרי:

— געוואַלד! געוואַלד! געוואַלד!...

מע טהוט אַ קוק — דער איהר ליגט אויף דער ערד און חלשט.
מע גיט איהם אָב מיט וואָסער, מע מינטערט איהם אָב, ער חלשט
ווייטער, וואָס איז די מעשה? אַ שטענע מעשה, ער האָט געהאַט מיט זיך,
דער ליטוואַק הייסט דאָס, אַכצעהונדערט קאַרבען, האָט ער מוֹרָא גע-
האַט, זאָנט ער, זיי איבערלאָזען אויף דער אַכסניָה — אַ ווערטעלי אויסצו-
רעדען אַכצעהונדערט קאַרבען! וועמען פֿערטרויעט מען אַזא קטמון מיט
געלד אין אַ פֿרעמדע שטאָרט? האַלטען זיי ביי זיך אין קעשעני יום־כּפור
איז עפֿים אויך ניט קיין פֿלאַן; האָט ער זיך גיטש געווען, זאָנט ער, און

אָפֿט האָבען זיי אונז גרויסע צרות געבראכט דורך זייער לוקסוס, דורך זייער גאווה און זייערע חסרונות, וואָס די פֿעלקער ערגערן זיך דערייַ בער און מאַכען דערפֿון חזק און מאַכען אונז אלעמען דערפֿאַר פֿערייַ אנטוואָרטליך. אז די רייכע געבען אַביסיל צדקה, דאָן צאָהלען זיי נור אַב אַ קליינעם טהייל פֿון דעם, וואָס זיי זענען שולדיג אונזער פֿאַלק. עס זאָל זיי אָבער קיינער נישט צווינגען און חנפֿענען. פֿאַסט אייך נישט, גוים, אין אונזער נאַציאָנאַליידישער בעוועגונג, ווייל מען נישט אייך נישט דעם אויבען-אָן, דאָן בלייבט זיך אין אייערע זאַלענען און אין אייערע קלובען. רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר — די יודען וועלען קריגען איין אנדער הילף, אויב אַ פֿאַר שווערער רובעל מעהר אָדער וועניגער, — דערפֿון היינט נישט אַב די ישועה פֿאַן אונזער פֿאַלק.

דער ציוניזם האָט אַזוי פֿיל מיה און אַרבייט פֿערווענדעט, כּרי צו קריגען אַ פֿאַר גוים, מען האָט געמאַכט פֿיל עס-האַרצים פֿאַר דעלעגאַטען, מען האָט גראָבע יונגען געגעבען כּבוד און זיי געחנפֿעט און גענלעט, טאַמער אַפֿשר וועלען זיי אונז דאָך בעהערען... וואָס האָט אָבער דאָס אלעס געהאַלפֿען? איז דער ציוניזם דערפֿון געוואָרן רען שטאַרקער? האָבען מיר עפֿים פֿיל מיליאָנען געקראָגען פֿון אונזערע גוים? אז מען וואָלט די זעלביגע מיה פֿערווענדעט, אים צו געווינען פֿאַר אונזער בעוועגונג, די אַרימע לייט און די אַרבייטער און האַנדווערקער, וואָלט געווען אַ בעסערער צוועק, מיר וואָלטען געהאַט סיי בעסערע אַרבייטער פֿאַר אונזערע צוקונפֿט, סיי מעהר געלד אין אונזערע קאַסען. מיר דאַרפֿען זעהן צו געווינען פֿאַר אונזער בע-וועגונג די פֿאַבריק-אַרבייטער דורך נומע אַנטשאַצן און דורך אַ נע-

איך גוים, וואָס איהר בלאָזט זיך מיט זיי ווי מיט אייערע פֿיינע פֿערד און אייערע טייערע פֿעלצער.

„אָבער — דאָס נעל, געוואָלט, מיר דאַרפֿען דאָך געלד!“ געוויס, געלד איז אַ נומע זאָך, אום צו העלפֿען די גוים, אָבער געלד אַליין איז נישט אלעס. נישט ווי פֿיל מען נישט, נאָר ווי מען נישט, — דאָס איז די הויפטזאך. דורך די הילף זאָל מען דערציהען די געבערס און די געהערס פֿאַר נומעליכע חברים פֿון פֿאַלק. דעם געבער זאָל מען צווינגען, אז ער זאָל קריגען מעהר פֿערשטאַנד פֿאַר די גוים אין פֿאַר די ווירטשאַפֿטליכע אַרבייט. פֿאַר די עקאָנאָמישע פֿערבעסערונגען, די אַרימע זאָל מען דערציהען צו אַרבייט און צו מענשען-עהרע, זיי זאָלען לערנען זיך אַליין צו דערנעהרען און זייער לאַגע צו פֿערבעסערען. די פֿערזענליכע אַרבייט איז מעהר וועט, ווי דאָס געלד געבען, געהט צו די קראַנקע און צו די עלענדע, בע-זוכט זיי אין זייערע פֿערשטיקטע לעכער, רעדט מיט זיי און בעקאָנט זיך מיט זייער לעבען, דאָן וועט איהר וויסען, וואָס גוים און עלענד איז, דאָן וועט איהר זעהען די שרעקליכע שווערקייט פֿון דער יו-דענפֿראַגע, דאָן וועט איהר געבען וויפֿיל איהר קענט, ווי אַ בר-ו-דער העלפֿט זיינעם אַ לייבליכען ברודער און גוים ווי אַ הערר זיין קנעכט העלפֿט. דאָס איז מענשליכע, דאָס איז יודישע צדקה, אין דעם זין פֿון דער צייט. אין דעם גייסט פֿון אונזער היסטאָריע.

וואָס האָט איהר מורא, אונזערע גוים וועלען חס-ישראל ווע-רען ברוג און וועלען אונז נאָר אַוועקוואַרען? זאָלען זיי זיך געהן געזונדערהייט. אונזערע גרויסע גוים האָבען אונז נאָר זעלשען גע-האַלפֿען און זעלשען געבראכט נומען דעם כלל ישראל. אָבער זעהר

אויף די איינע, מע זאָל איהם נישט בעזוכען. ער האָט זיך געשוואָרען מיט פֿל השבועות, ער זאָל אויך ריין זיין פֿון שלעכטס ווי ער איז ריין פֿון דער נבֿרה, נאָר וואָס דען? ס'איז איהם אַ ביידל, ער בעט מע זאָל רחמנות האָבען אויף זיינע יונגע יאָהר אין מע זאָל איהם נישט אָנטהון דעם בויז, מע זאָל איהם נישט בעזוכען. שוהט מיר, זאָגט ער, וואָס איהר ווילט, נאָר טרייסלען זאָלט איהר מיר נישט! ווי געפֿעלט אייך אזא ימח שמועץ? ווי מיינט איהר אַ שטייגער, מע וועט איהם עפֿים הערען?... נאָר איך האָב אייך נאָר פֿער-נעמען דערצעהלען, ווער איז דער לייער יוסל.

דער דאזיגער לייער יוסל איז אַליין נישט קיין פֿטריליווקער, ער איז נאָר אַליין פֿון אַלדע שוואַרצע יאָהר. נאָר ער שטעהט איין ביי אונז אין פֿטריליווקע פֿאַר איין איידעם. דאָס האָט איהם אונזער גיר אויס-געקראַצט פֿון ערניק, זיך בעריהמט אז ער האָט דערמאַנט איין אָבן טוב געהאנדעלט אַ מציאה פֿאַר זיין טאכטער, שווער בלאַט נאָר אויף אויס-ווייניג, און אַ פֿעל גייד, און אַ פֿעל לשון קודש, און אַ פֿעל חשבון, תּשבורת מיט אַלבענראַ, און אַ פֿתּחא רבּה — דעלל מיט אַלע זיבעצעהן פֿעלות! געבראכט צוהערען די צאצקע איז מען געגאנגען קוקען אויף חדושים, וואָס האָט דאָ דער גייד איינגעהאנדעלט פֿאַר אַ מציאה. מילא אזוי אַ קוק טהון אויף איהם איז נאָר נישט, אַ יונגערמאַן אַ זכר, נישט קיין מאוסער יונגערמאַן, נאָר די נאָ אַביסיל צו אַ לאַנגליכע, איינען ברענגע-דיגע, ווי צוויי קויל פֿייער און אַ מיל פֿעך און שוועבעל! מע האָט זיך גענומען מיט איהם פֿערהערען אַ בלאַט גמרא, אַ קאַפּיטעל פֿסוק אַ שטיקל רמבֿם, דאָס יענע — אש להבה! ער איז קלאָהר, דער הונט, אומערדם ווי אַ גוי אין אַשרי, וואו מע שוהט איהם אַ האַפּ איז ער אין דערהיים! רב אשירל אַליין האָט אויף איהם געזאָגט. אז ער מען זיין אַ רבּ בקל תּפוצות ישראל... און פֿון די אלע היינטיגע זאכען שמועסט מען נישט, איהר קאָנט פֿערשטעהן, ביי אונז איז פֿאַראַן איינער אַ נאָנצער חקקן, ווידיל רב שיעים, אַ רעכטער משונענער, איז ער אַ הונט אַקעגען לייער יוסלען! היינט זיין שפּיעלען אין שאַך פֿערמאַנט נישט די נאָנצע וועלט! אז מע שמועסט אַ געראַטענער! אורא האָט די שטאַרט מַקנא געווען אונזער גייד אויף

ביך אַ טאטע פֿון קינדער, אזא אַזר מיט געלד, און וואו? אין אַ מקום קדוש! און ווען? אין אזא הייליגען טאג יום-טובֿ און אַפֿשר נאָך צו געלד! אזא מעשה איז דאָך נישט געהערט געוואָרען זינט די וועלט שטעהט! סע גלויבט זיך מיר נאָר נישט אז עס קאָן געמאַלט זיין יאזא זאך, סע קען נישט זיין אין דער וועלט, סע קען נישט זיין בשום ענין ואפֿן! און אַפֿשר, אַ קשא אויף אַ מעשה, יודען זענען געבויך זשערנע אַ קערביל ובפֿרט פֿטריליווקער יודען, ובפֿרט נאָך אזא איין אַזר, אַכצעהנהונדערט קארבען, דער יצירה-רע-רחמנא ליצן איז גענוג גרויס. טאַמער איז עמיצער פֿון אונז געשטרייכעלט געוואָרען, בעשערט געווען עמיצען געבויך איין אומגליק, טהון אזא איין עברה אין אזא טאג, בעדאַרפֿען מיר זעהען די זאך חזק ודרוש זיין, דער-גרינטעווען זיך ביזן דאָ, הימעל און ערד האָבען געשוואָרען אז דער אַמת מוז אַרויף ווי בימעל אויפֿן וואַסער, — לָבֿן בע, אַרפֿען מיר זיך בעזוכען איינס דאָס אנדערע, בעזוכען, בעמאַפען, טרייסלען אלע קעשענים פֿונעם ערשטען פֿעל-היבית ביזן שמש, נישט דורכלאָזען קיינעם נישט, נאט, יודען, טרייסעלט מיר!

אזוי האָט זיך אָנגערופֿען רב יוסל און האָט זיך דער ערשטער צענאַרעלט די קאַפּאטע און איבערגעקעהרט אלע קעשענים אויף דער לינקער זייט, און אויף איהם קוקענדיג האָבען אלע בעלי פֿתּים זיך צו-גארטעלט און אויסגעקעהרט די קעשענים און מע האָט גענומען בעזוכען און בעמאַפען און טרייסלען איינס דאָס אנדערע, אזוי לאַנג, אזוי ברייט ביז ס'איז געקומען צו לייער יוסלען, און אז ס'איז געקומען צו לייער יוסלען איז ער געוואָרען אַלערליי געשטאַלמען און האָט אָנגעהויבען טענהען, ערשטענס אז דער אַרח איז אַשווירלעך, ס'איז אַ מאַניפֿאַרגע פֿון אַ ליטוואַק, מע האָט ביי איהם קיינער קיין געלד נישט געגרייכט, שקר וזבֿ, איהר זעהט נישט אז ס'איז אַ געמאַכטע זאך?... האָט דער עולם אָנגעהויבען ליאַרעמען נאָך שטאַרקער: בעלי פֿתּים האָבען זיך געלאָזט בעזוכען, פֿאַר וואָס זאָל מען לייער יוסלען אויסמיינען? נישטא קיין מוהקים!... בעזוכען! בעזוכען! האָט געשרינגען דעם נאָנצער עולם. לייער יוסל האָט דערוועהן, אז ס'איז שלעכט, האָט ער אָנגעהויבען בעמען זיך רחמים, מיט טרעהרען

און פֿערניסערטע ברידער, און נישט אונז טריי אייער האַנד. מיר פֿיהלען מיט אייך און פֿאַר אייך און מיר מוזען צוזאַמען ווירקען פֿאַר דעם הייליגען אידעאל פֿון אונזער פֿאַלק. מיר געהערען צוזאַמען דורך אונזער בלוט, דורך אונזער היסטאָריע און דורך דאָס ווירט־שאַפֿטליכע לעבען. מיר האָבען צוזאַמען איין פֿערגאַנגענהייט און איין צוקונפֿט. נישט אייער נעלד דאַרפֿען מיר האָבען, נאָר אייער קראַפֿט, אייער אַרבייט און אייער ווילען. נישט קאָפּיר קעס, נאָשענס, נישט נישט מעהר ווי איהר קענט פֿאַר דעם כלל, אָבער נישט מיט דעם נאַנצען האַרצען. נישט מיט התלהבות און מיט שכל. מיר דאַרפֿען נישט די אַריסטאָקראַטישע צדקות מיט זייערע פּוסטע צערעמאָניעס! מיר מוזען האָבען גייסטליכע און ווירטשאַפֿטליכע הילף. מיר דאַרפֿען מענטשליכקייט און יודישע ברידערליכ־קייט!

פֿאַביוס שאַך.

פאליטישע איבערזיכט.

די לאַגע פֿון די קריסטען אין מאַקעדאָניען — די וויבאַרעם אין פֿאַרנאָרד.

צוליבע די איצטיגע אונזעהען אין מאַקעדאָניען האָט די רע־דאָקציע פֿון דער „נייע פֿרייע פרעסע“ אַרויסגעשיקט אַ קראַרעספּאַנ־דענטען אויסצוגעפֿאַרשען די לאַגע פֿון די דאָרטיגע קריסטען. דער קאַרעספּאַנדענט האָט בעזוכט אלע גרעסטע שטעט פֿון מאַקעדאָניען. ער איז געווען אין פֿיעל דערפֿער, אומעטום האָט ער פֿונדאָרדער גע־פֿרענט איבער די לאַגע און דאָס לעבען אין מאַקעדאָניען, ער האָט

ונדע אַרגאָניזאַציען. מיר טאָרען נישט רוהיג צוקוקען, ווי דער בעסטער און גרעסטער טהייל פֿון אונזערע אַרבייטער ווערען פֿאַר אונז פֿער־לאָרען. וואָרום מיר האָבען ווי נויטיג אויף שפּעטער, מיר קענען אָהן זיי קיין יודישען צענטער אין אַרץ־ישׂראל נישט גינדען. מיר מוזען צו זיי געהען און אַנטווערן פֿאַר אונזער אידעע. מיר מוזען זיי ווייזען, אַז דאָס יודישע פֿאַלק מוז געהן איין אַנדער וועג, צו דער־גרייכען אונזער ציעל, מיר מוזען זיי קלאַר מאַכען, אַז ביי אונז ווערען קען מען די ווירטשאַפֿטליכע פֿראַגע נור פֿערענטפֿערן צוזאַמען מיט די נאַציאָנאַלע פֿראַגען. מיר מוזען זיי ווייזען, אַז מיר זענען זייערע ברידער און נישט זייערע פֿיינד, אַז מיר אליין ווילען און קענען זאָר־גען פֿאַר זייער איצט און פֿאַר זייער צוקונפֿט. מיר מוזען זיי ווייזען, אַז זייערע קרבנות זענען נאָר אומניס, אַז זיי פֿערדאַרבען זיך און זייערע פֿאַמיליען פֿאַר זאַכען, וואָס קענען זיי נאָר נישט גוצען, וואָרום ווי באלד זיי רייסען זיך אָב פֿון אונזער פֿאַלק, זענען זיי אויף איי־ביג פֿערלאָרען. צו אונז וואָלען זיי קומען, מיט אונז וואָלען זיי אַר־בייטען פֿאַר יודישע פֿרייהייט, פֿאַר די יודישע אויסלייוונג פֿונעם גלות, זיי זענען קינדער פֿון יודישען פֿאַלק, און זיי וואָלען און מוזען צו־ערשט פֿאַר זייער פֿאַלק אַרבייטען. דאָס וואָלט זיין אַ גרויסעם פֿעלד פֿאַר אונזער אַנימאַציע און מיט אַ נישטען ווירטשאַפֿטליכען און קול־טור־פֿראַגראַם וואָלט מען קענען דאָ פֿיעל דערגרייכען.

די יודיש־נאַציאָנאַלע בעוועגונג מוז זיין אַ פֿאַלקסבעוועגונג, ד. ה. אַ בעוועגונג פֿון אַרימע יודען פֿאַר אַרימע יודען, וואָרום נור די אַרימע מענטשען זענען גוטע אַרבייטער פֿאַר אַ גרויסע אידעע און בענייטערטע פֿריינד פֿאַר דעם כלל. קומט צו אונז, איהר גערויקטע

און תּקשיט. האַמט אפילו דער עולם האָט געשמועסט, אַז דער תּכשיט איז געחאָפּט אויף דער מעשה, דיינו? ס׳איז נישט געפֿעלען דעם עולם, וואָס ער איז צו קלוג (וואָס צו איז איבעריג) און איז צו פֿיעל איין ענין ביי זיך, אַ נישטער ברודער מיט אימליכען בעוונדער, וואָפּאָני בראַטאָ מיטן קלענסטען פֿונעם קלענסטען, ס׳פּאַסט נאָר נישט פֿאַר אַ קינד׳ס איין אידעע ויין חֲכָר־לאַפּ מיט אלע קבֿצנישע יונגעלייט. היינט איז נישט געפֿעלען דאָס אַרומ־געהן ווינס — פֿערטראַכט, קומט אין שול אַריין שפּעטער פֿון אלעמען, טהוט אַן דעם פֿלית און קוקט אין „באַר מ׳ס תּים“ אָדער אין „אַבן עֲזָרָא“ אַריין. די יאַרמעלקע פֿון יענער וייט, אין דאָוונען נישט אַ לעק! מע וואָל עפּים זעהען אויף איהם שלעכטס האָט מען נישט געוועהן נאָר נישט, נאָר געמומעלט האָט מען, אַז קיין גרויסער יִרָא שׁמִים איז ער נישט — אַ מענטש מיט אלע מעלות קאָן נישט זיין!

בְּךָ הוּהוּ, אַז ס׳איז געקומען צו לייער יוסלען און מע האָט זיך גענומען צום קחור, וואָס איז די מעשה, וואָס ער לאָזט זיך נישט בעווכען? דאָס איז דאָך שוין אַ מיטן, אַז דאָס געלד איז ביי איהם; מאַכט ער; לאַז מען איהם געבען אַ שבוּעה דאָווייטא, לאַז מען איהם שניידען, בראַקען, בראַטען, ברענען אַבי נישט טרייסלען די קעשענים!... דאָ איז שוין אונזער רב רב יוסיפֿיל, האַמט ער איז אַ מענטש אָהן אַ נאַל, אויך אַריס פֿון די בליים און האָט זיך צעשריגען אויף איהם.

— דו אַוועלכער און אַוועלכער! ביזט דאָך ווערט, מע וואָל ריך ווייס איך וואָס! ס׳מיינט, דו זעהסט ס׳ע צאָפּט זיך יודען בלוט, אַלע זענען מחל אויפֿן — קיין און לאָזען זיך בעווכען, ווילסט דו ויין אַ יוצא מן הַכֶּלֶל? ! מַה נִפְשָׁך, אָדער זיי זיך מודה און געב אָב דאָס געלד, אָדער ווייז די קעשעני! דו שפּיעלסט זיך מיט קיין עין הָרַע איין עדה יודען? מע וועט דאָך ריך דאָ איך ווייס אליין נישט וואָס!

קצור הדבר, דער עולם האָט איהם גענומען, דעם שענעם בחור, מע האָט איהם אַנדערגעלייגט מיט גוואָלד אין מע האָט איהם גענומען בעווכען און בעטאָפּען. טרייסלען אַלע קעשענים אין מע האָט ביי איהם

אויסגעטרייסעלט... טרעפט וואָס? אָבערגעזייעט ביינער פֿון אַ פֿערטיל עוף (פֿון די עֶרֶב יום כּפּוֹר־דינע כּפּוֹרוֹת) איין אייערקיכל, נישט קיין דערגעסען צוקער־לעקיכל און אַ פֿאַר טיף נאָך נאָר פֿרישע קערליך פֿון נור וואָס אויפֿגעגעסענע פֿלאַמען און אַצווײַ־דריי פּאַפּיראַסען... איהר פֿערשטעהט וואָס פֿאַר אַ חן דאָס האָט געהאַט, אַז מע האָט אויסגעטרייסעלט ביי אונזער תּכשיט דעם דאָוונען אויף? ... איהר פֿערשטעהט וואָס פֿאַר אַ פֿיגור ער האָט געהאַט און דער שוועהר זייער דער נניד און דער רב נעכד? ... רב יוסיפֿיל האָט זיך פֿאַר בוין אַבנעקעהרט אין אַ וייט, און אַז דער עולם איז נאָכדעם געגאַנגען פֿון בית־המדרש אַהיים אַבפּאַסטען זיך האָט מען נישט אויפֿגעהערט צו דערצעהלען פֿונעם איצט, וואָס מע האָט אויס־געטרייסעלט בייים תּכשיט און מע האָט זיך געקאָממען פֿאַר געלעכטער; נאָר איין רב יוסיפֿיל איז געגאַנגען איינער אליין אַראָבגעלאָזט דעם קאַפּ, פֿערזאָרגט און פֿערצאָרענט, נישט געקאָנט קוקען קינעם אין די אויגען אַריין. נלייך ווי מע וואָלט דאָס אויסגעטרייסעלט ביי איהם אליין... אַ שענע מעשה?

אויז האָט דאָס יודיל אויסגעלאָזט און האָט זיך אוועק געוועזט צוריק אין ווינקעל אַריין ביים פֿענסטער.

— נו, און דאָס געלד? — האָבען מיר איהם אַ פֿרעג געטוהן.

— וואָסער געלד? — מאַכט דאָס יודיל.

— די אַכצענהונדערט.

— א? די אַכצענהונדערט? פֿאַרפֿאַלען!

— פֿאַרפֿאַלען?

— פֿאַרפֿאַלען!!!

(פֿאַרמערט צוזאָג קומט).

באלקאנען. יעדע אונגארונג וועט ניד און מיט נעוואלש גלייך אין אנהויב קענען דערשטיקט ווערען.

אין פראנקרייך ווענען איצט וויבארעס צום פארלאמענט. די דעפוטאטען ווערען אויסגעקליבען אויף 4 יאהר. דער נייער פארלאמענט וועט בעשטעהן פון 591 דעפוטאטען. אין דעם איצט פאנאדער געלאזענעם פארלאמענט ווענען געווען די דאזיגע פארטייען: (1) מיטעלמעסיגע רעפובליקאנער, 268 דעפוטאטען; (2) ווי ווענען געווען פאר די ביז איצטיגע רעפובליקאנישע ארגונג, זיי האבען זיך געשטארט צו געהן אין גילדענעם וועג צווישען אנדערע פארטייען מיט די ברייטע פראגראמעס און האבען געוואלט אבהיטען די רעגירונג פון צו גרויסע פערענדערונגען אין איהר פאליטיק; (3) מאנארכיסטען, 67 דעפוטאטען; (4) ווי ווענען בכלל געגען די רעפובליק און ווילען איינפיהרען צו-ריק אין פראנקרייך א מלך; (5) אנטיסעמיטען, 25 דעפוטאטען; א חוץ שגאה צו יודען שטעהען זיי אין זייער פאליטישען פראגראם געהענט צו די מאנארכיסטען; (4) ראדיקאלען, 110, זיי פערלאנגען גרויסע פערענדערונגען אין די געזעצען פון לאנד, זיי ווילען אבשאפען דעם סענאט, כדי צו פערנעסערען די קראפט פון פארלאמענט; זיי ווילען אבטהיילען אין גאנצען די אמונה פון דער מלוכה, די רעגירונג זאל זיך אויפהערען אין גאנצען צו פערנעהמען מיט ענינים פון אמונה, זי זאל אויפהערען צו צאהלען געהאלט די קאטיילישע נלחים, פראטעסט-טאנטישע פייסער און די יודישע רבנים, זי זאל אויפהערען געבען געלד אויף בויען קלויסטערס, קירכען און שולען. דערמיט ווילען זיי גאטירליך די אמונה גיט אבשאפען — דאס איז דאך א זאך, וואס איז געגען יעדען געזונדען שכל, — נאך זיי ווילען, אז די מענטשען, וואס געהערען צו איין אמונה, זאלען אליין זארגען פאר די ענינים פון אמונה. ווייטער פערלאנגען די ראדיקאלען איין אנדער איינ-טהיילונג פון די אבצאהלונגען, זיי ווילען, אז אלע אבצאהלונגען זאלען זיין נור פון דער הכנסה, און אז וואס מעהר הכנסה איינער האט, זאל ער דארפן צאהלען אליין א גרעסערען פראצענט פאר די רעגירונג. אריינע אבער, פערלאנגען זיי, — זאלען אין גאנצען בע-פרייט ווערען פון יעדער אבצאהלונג; (5) פערשידענע סאציאליסטישע פארטייען, 113 דעפוטאטען; זיי ווילען אין גאנצען אומערערן די איצטיגע ארגונג און אויפבויען גאנץ אנדערע ווירטשאפטליכע יסודות. אזוי ווי זיי האבען אבער גיט די מעגליכקייט צו קריגען אין פאר-לאמענט פאר זייער פראגראם א גרויסע צאהל שטימען. סטארען זיי זיך צו ביסליכזייט אויף מעהר צו פערבעסערען די לאגע און די קראפט פון די ארבייטער. זיי פיהרען שטענדיג מלחמה מיט דער רעגירונג און מיט די רייכע, אין פארלאמענט געהען זיי צוזאמען מיט די דעפוטאטען פון די פריהער אגערווענע ראדיקאלען.

אזוי איז געווען די איינטהיילונג פון די דעפוטאטען אין דעם לעצטען פארלאמענט פאר דרייסיגסע משפט. די מיניסטארען האבען געהערט צו די מיטעלמעסיגע רעפובליקאנער (דאס מיניסטעריום פון דיפוי און מעלין). אנדערש איז עס געווארען אונטער וואלדעק-רוסא. זיין מיניסטעריום האט געזוכט שטיצע אין די לינקע פארטייען, ד.ה. אין די ראדיקאלען און סאציאליסטען. דער איצטיגער האנדעלסמיניס-טער מילערען געהערט צו דער סאציאליסטישער פארטיי, דאס איבריגע מיניסטעריום שטעהט מעהר אדער וועניגער אויף דעם פראגראם פון דער ראדיקאלער פארטיי. דער פיהרער פון מיניסטעריום וואלדעק-רוסא האט צו זיך צוגעצויגען א גרויסען שטייל פון די מיטעלמעסיגע

גערעדט מיט קאנסולען פון פערשידענע מלוכות, און נאך אלע די דאזיגע חקירות איז ער געקומען צו דער פערסענער איבערציינונג, אז די מערקען פערהאלטען זיך זעהר גוט צו די קריסטען, און אז אלע רעד ווענען בעדריקונגען ווענען נור בלבלים, וועלכע עס קלערט אויס דער מאקעדאנישער קאמיטעט. אין קיין לאנד-שרייבט דער קארעס-פאנאדענט, — איז פערעמדע גיט אזוי גוט ווי אין מערקיי. די קריסטען האבען אלע גלייכע רעכטע. די מערקישע רעגירונג אונטערשטיצט די קריסטליכע באלגארישע שולען אין מאקעדאניע, אין די מאגיסטראטען פון די שטעט זיצען צוזאמען מאחמדאנער און קריסטען, אין געריכט האבען די קריסטען א גלייכע דעה מיט די מאחמדאנער, אין ערניין איז גיט צו הערען פון אונגערעכטיגקייטען אדער הריסות געגען די קריסטען. אדרבא, די מערקען סטארען זיך אויסצומידען יעדען סכסוך מיט די קריסטען, אומעטום טרעטען זיי אב דעם וועג פאר די קריסטען און זיי געבען זיי שטענדיג הנחות, ווען עס ענטשטעהען וואו עס איז אונגערעכטיג, וועלען עס תמיד ארויס די באלגאריען אליין, וועלכע ווערען אויפגערייזט פון דעם מאקעדאנישען קאמיטעט. די אונגעהערן כריינגען תמיד צו געשלעגן און געהען צו פון יאהר צו יאהר דאס לעבען פון הונדערט מערקישע וואנדארמען, און ביי אלעם דעם איז די מערקישע רעגירונג תמיד פריינדליך צו די קריסטען און גיט זיי אין אליין נאך. די קריסטליכע איינוואוינער פון מאקעדאניע ווענען מיט זייער לאגע זעהר צופרידען און זיי וואלען זיך נאנט רהיג גע-לעבט, ווען זיי וואלען גיט אראבענפיהרט ווערען פון וועג דורך דעם מאקעדאנישען קאמיטעט, וואס וויל אברייסען מאקעדאניען פון מערקיי און עס פעראייניגען מיט דעם באלגארישען פירסטענטום.

די ידיעות, וועלכע דער קארעספאנאדענט פון דער „נייע פרייע פרעסע" האט צוגעפונעמעלט, ווענען געוויס ריכטיג, עס איז זיכער, אז די קריסטען אין מאקעדאניען לעבט זיך אונטער דער מערקישער האלבער לכנה גאנץ גוט. ער האט אבער א טעות, ווען ער מיינט, אז די בעוועגונג אין מאקעדאניען (איז נור א גערייזטע זאך פון דעם מאקעדאנישען קאמיטעט, די בעוועגונג איז א גאנצאנאלע, זי איז ענטשטאנען גיט דערפאר, וואס עס לעבט זיך די באלגאריען שלעכט אין מאקעדאניען, זי וואלט אויך ענטשטאנען ביי נאך א בעסערע לאגע אויך. עס איז נאנט גאטירליך, אז די מאקעדאנישע באלגאריען, וואס וואהנען אין שכנות פון זייער אייגענער מלוכה, ווילען זיך פער-אייניגען מיט זייערע ברידער און לעבען מיט זיי צוזאמען. די בעווע-גונג איז גאטירליך, און מיר גלויבען גיט, זי זאל קענען ווי עס איז אין גאנצען איינגעשטילט ווערען.

אלעפאלס וועהן מיר פון דער חקירה איבער די לאגע אין מאקעדאניען, וואס פאר א גומא עס ליגט אין אלע געשרייען איבער די אונגערעכטיגקייט און שלעכטסקייט פון דער מערקישער רעגירונג. אין איהר בעהאנדלונג גענען פערעמדע ווייזט מערקיי אדרבא ארויס לכל הפחות גיט וועניגער מעגליכקייט, ווי די געבילדעטעסטע פאלקער פון אייראפא.

בנוגע מאקעדאניען איז אבגעמאכט געווארען א בעזונדער קאנ-טראקט צווישען רוסלאנד און עסטרייך, וועלכע ווענען זיך מתחייב אבצוהיטען די ארגונג אויף די באלקאנען, ביי דעם הסכם, וואס איז צווישען זיי ביידען און דער מערקישער מלוכה, קען מען זיין זיכער, אז איצט איז נישט וואס מורא צו האבען פאר דעם שלום אויף די

קעשענע — האָבען זיי זיך אזוי געאַיילט, אז דער אַסור פֿאַר די קצבים
און דער היתר פֿאַר דער חבירה-קראָם, זענען אַרױס גאָך איידער מען
האָט די חבירה-קראָם געעפֿענט, צי כּדי די, וואָס וועלען וועלען פֿאַלגען
און עסען כּשר-אונטערפֿלייזש, זאָלען עס נישט האָבען וואו צו בעקומען?
און די פֿערטע קשיא פֿרעגן זיי, שוין פשוט אַ קשיא, נישט
י־מה נשתנה, פֿאַר וואָס עפֿענט טאַקע דער חוכר נישט די קראָם? וואָס
פֿאַר אַ געשעפֿט האָט ער דערינען, יענע זאָל עסען דאָס ווייכע פֿלייזש
און מיר בני ישראל דוקא הוילע ביינער?
און זיי פֿרעגן און זיי ענטפֿערן:

עבדים היינו צום קצב, דער קצב — צום דין, דער דין צום
י־חוכר...
...

נישט קיין קלענער מה נשתנה פֿרענט מען פֿון לאָדו.
אין לאָדו איז געשטאַרבן אַ יוד אַ גביר, מן הסתם אַ בעל צדקה,
מן הסתם אַ פֿיינער מענטש, מן הסתם אַ וויכטיגער מענטש — קומט איהם
אַ שענע לוייה...

מילא, אַ שענע לוייה איז אַ שענע; ווער עס איז אַ גביר מְקַנא מִיט
אַ שענער לוייה, איז אויך קיין גרויסער חָכָם נישט.

רייט מן הסתם פֿאַרויס זשאַנדאמעריע; אַז גאַנץ לאָדו וועט נע-
הן, מוז מען דאָך קוקען. רייטען זיי אין שענע מונדירען, אויף שענע
גרויסע פֿערד, די געפוצטע שמיזעלע גלאַנצען — אַ מחיה, דערנאָך געהט
אַ פֿיינע מָטָה; מִיט בלומען, מִיט סטענגים, מִיט אַלערליי קרענץ, אז ביי
מאַנכע גבירים איז שטאַרק גאָס געוואָרען, ווען נישט אין די אויגען,
וועניגסטענס אין מויל... דערנאָך געהט ערשט דער שענער עולם, לאָד-
זיער מיוחסים, לאָדזיער פֿאַבריקאַנטען, לאָדזיער באַנקירען, לאָדזיער בעלי
בחים, זעקער גאָלד, זעקער-נעלה! שוואַרצע רעק, צילינדער — כל טוב!
גאָנץ עולם פֿאַהרען ערשט גאָך קאַרעטען, גלאַנצענדיגע, בלי-
צענדיגע קאַרעטען, בלאַנקע שוויבען, פֿיינע קומשערס...

און צווישען דעם עולם — אַ דרייסיג תלמוד תורה קינדער...
און די תלמוד-תורה-קינדער האָבען נעביך בלאַסע פֿימער — מן
הסתם פֿאַר גרויס האַרץ-וועהמאַן אַז דער גביר איז געשטאַרבן; צעיר-
סענע קליידער — פֿון שטאַרקען קריעה-רייסען. — און זעלמען אַ פֿאַר
גאַנצע שמיזעלעך.

פֿרענט פֿיינוועל באַקולין (און עס זעהט אויס, נישט קיין אויס-
געטראַכטער גאָמען צו זיין) י־מה נשתנה — פֿיער אייזערנע קשיות.
די ערשטע קשיא איז:

אויב לאָדזיער קהל איז אימזשאַנד געווען אויפצושטעלען פֿאַר
תלמוד-תורה אַ געביידע פֿאַר צעהנדליגע טויזענדער רובל, פֿאַר וואָס האָט
די אייגענע רייכע לאָדזיער קהל קיין כּח נישט, צו מאַכען 30 פֿאַר
שטיוועליך על פֿל פֿנים פֿאַר די 80 קינדער, וואָס מען שיקט אויף
נבירישע לויזות?

צווייטענס פֿרענט ער:

אויב קהל האָט גערעכענט, אז דאָס געביידע בעשיינט די גאַנצע
קהל, ווייל עס שטעהט ברייט און הויך, גרויס און אָפֿען אין גאָס פֿאַר
דער גאַנצער וועלט, אַלע זאָלען עס זעהן, בשעת די תלמוד-תורה קי-
נדער האָלט מען אין תלמוד-תורה און ווען קיינער קוקט נישט אויף זיי,
אויב אזוי — גאָך וואָס שיקט מען זיי אַרױס אויף לויזות, זיי זאָלען געהן,
און דוקא נאָך אין קאַלטען כּמעט גאָך ווינטער טאָג, צווישען צילינדער,

רעפּובליקאַנער און האָט אויף אזא אופן אין פארלאמענט שטענדיג
געהאט מערהייט פֿון 40—50 שטימען. ביי די איצטיגע וויבאָרעס
צום נייעם פארלאמענט הייסען אַלע קאָנדיטאָנטען, וואָס שטיצען דאָס
מיניסטעריום פֿון וואַלדעק-רוסא, די רעגירונגספֿאַרטיי אָדער די מיניס-
טעריעלע פֿאַרטיי. ביי איצט זענען אויסגעקליבען געוואָרען אין 413
ערטער 246 דעפּוטאָטען פֿון דער מיניסטעריעלער פֿאַרטיי און 167
גענערעל. אין 175 ערטער זענען די וויבאָרעס גאָך נישט ענטשידען,
ווייל קיין שום פֿאַרטיי האָט נישט געהאט אַ רוב דעות פֿאַר זייערע
קאָנדיטאָנטען. אַלע פֿאַרטייען בעריהמען זיך מיט זייער נצחון ביי
איצט, גאָר פֿונדעסמוועגען איז קיין שום ספק נישט, אז די רעגירונגס-
פֿאַרטיי וועט אין דעם נייעם פארלאמענט גאָך האָבען אַ גרעסערע
מערהייט אין שטימען ווי ביי איצט, וואַלדעק-רוסא און זיין מיניס-
טעריום זענען געזיכערט אויך אויף ווייטער.

י. ל.

יודישע שטעט און שטעטלעך.

פֿון אַלע ווייטען, גלייך דער עולם האָט זיך אָנגערעדט, פֿרענט
מען אַליץ: מה נשתנה.

אין גראַדנע האָט זיך געמאַכט אַ סכסוך צווישען דעם פֿעל
החבירה און זיינע פֿאַרדאָנס די קצבים, יעדערער קוקט פֿון וואַנען עס
קומט איהם אין מויל אַרױס, פֿון וואַנען דער י־רֵך לעבט, האַלטען מן
הסתם די רבנים מִימָן חוכר, וואָס צאָהלט זיי זייער געהאַלט, האַטש נישט
פֿון זיין קעשענע, און ניבען אַרױס (אזוי שרייבט מען אין בריעה פֿון
י־מיר בעלי בתים) איין איסור, מען זאָל נישט קויפֿען קיין געטרייבערש
פֿלייזש פֿון קצבישע קראַמען, נור פֿון דער קראַם, וואָס די י־חבירה וועט
י־בקרוב און במהרה בִּימִינִי עפֿענען, און וואו די רבנים וועלען האָבען
אַ בעזשטענדיגע השָׁגָחָה, די קצבים מִיט זייערע מַנְקִיטִים זאָלען הלילה נישט
מאָכיל טרַפָּה זיין.

פֿרעגן י־מיר בעלי בתים 4 קשיות.

איין קשיא פֿרעגן זיי: מה נשתנה היינט פֿון נעכטען? פֿאַר
וואָס זענען ביי נעכטען, איידער עס איז געוואָרען אַ סכסוך צווישען די
קצבים מִיט דער חבירה, די קצבים געווען כּשר, זייערע קראַמען כּשר און
די מנְקִיטִים כּשר — און היינט, — קיים איז אַרױס דער סכסוך — זע-
נען זיי געוואָרען פֿון דער העלער הויט כּמעט ווי י־נעבלאָנאָנאָדיאָשנע?
די צווייטע קשיא פֿרעגן זיי: מה נשתנה דעם חוכרים קראַם פֿון
אַלע קראַמען? פֿאַר וואָס ווילען די רבנים אין דער חבירה-קראַם י־א
האָבען השגחה און אין קצבישע קראַמען נישט? מִיט וואָס איז דעם
חוכרים מנְקִיט אַנדערש פֿון אַנדערע מנְקִיטִים? צי איז דעם חוכרים קראַם
שענער און געזונטער און זיין מנְקִיט — מעהר לַמֶּדֶן, מעהר פֿרומער יוד;
צי טראַגט ער לענגערע ציצית, באָרד און פּאַוז?

און ווי וועט זיין, אז דער מנְקִיט (ער איז דאָך נישט ערנער פֿון
מיטאַרבייטער אָדער רעדאַקטאָרען פֿון צייטונגען) וועט זיך לאָזען אי-
בערקויפֿען און איבערגעהן אין אַ קצבישע קראַם אַרױס, צי וועט מִיט-
געהן דער הַכּשֵׁר מִיט דער רבנים חשגחה?

די דריטע קשיא פֿרעגן זיי: מה נשתנה דער קהל'ישער ענין פֿון
אַלע ענינים? פֿאַר וואָס ביי אַלע ענינים מאַכען זיך די רבנים מוֹיב און
שמום, און על פֿל פֿנים פֿויל און אַיילען זיך נישט עפֿים צו מהן לטובת
הפֿלל, און דאָ, קיים ריהרש עס אָן כּשר-פֿלייזש, דאָס הייסט דעם חוכרים

ווי ער פלעגט זאגן: יואם איז געוועזען דער רעדאקטאר פון שטערט
און שטערטליך... דעם האט מען אונז ארויסגעהאפט, איבערגענומען.

נאך קיין גרויסען הויז וועט איהר דערפון נישט האבען.

עס איז נישט געווען דער אמתער אמת, על פי יושר ועל פי דין,
און לויט דער נאמען קלינגט, האט ער זיך געדארפט און געוואלט אונז-
טערשרייבען 'אמס' מיט א סמך... נאך אין א לשון-קדשווארט איז
ש'כ'ח א גרייט, דעם מ'ה איז נישט איינגעפאלען צו קוקען אויף די
חתימה אויך, און, ווי דער שטייגער איז—ש'ש'תא ב'ין ד'על על!

איך וויל אייך באמת זאגן אמת, און שאק אמת'ען אמת —
מיט א תיו, נאך קיין פערעדע פארבריק-מארקע וויל איך נישט נוצען.

די ברעף, וואס 'דער יוד' בעקומט פון דער פראווינץ, זענען,
להבדיל, ווי די בלומען אויפ'ן פערל, פון וועלכע איך דארף פאר אייך
ארויסציהען זאפט און מאכען א מין האנינג...

פון זיך צוגעבען מוז איך א מאל א ביס, וועניגסטענס א שטאך...
על-כן — רעכען איך, אז איך קען מיך אהן א גרייט אונטער-
שרייבען

צווישען אונז גערעדט.

רעדט מען איצט מיט א פאטער פון קינדער, מיט א פאטער,
וואס האט שוין האלב אדער נאנט אפגענומען צו זעהן און צו פער-
שטעהן, וואס ארום איהם טהוט זיך, הערט מען שטענדיג זיין שווערען
זיפ'ן צוזאמען מיט דער שאלה: וואס הויבט מען אן היינט צו טהון מיט
די קינדער? ווי ערציגט מען זיי צו ערגיין א תכלית, ווי זאלען אומאל
קאנען זייער וועלטלעכע שטענדיג? און באמת האט שוין אט די שווערע
שאלה נישט איין געטרייען פאטער גרוי און אלט געמאכט פאר דער צייט
און נישט פון איין קלוגער מוטער איהר נחת פון קינדער גערויבט!

ערצייען צו איצטיגע צייטען קינדער אויף דעם אופן, ווי אונזערע
עלמערן און עלטערנס עלמערן האבען אין זייערע צייטען זייערע קינדער
ערצייען, קאנען נור אזעלכע מענשען, וואס לעבען מיט דער צייט נישט
מיט, וואס זייער שכל איז אפט פיל קלענער ווי זייער בטהון אויף דעם
וואס שפייזט דאס ווערעמיל אונטערן שטיין, אז ער טהוט נסים מיט
זיי, און וועט מיט נסים מסתמא זייערע קינדער אויך אזוי שפייזען;
עלמערן אבער — און די ווערען וואס איהר אלץ מעהרער און מעהרער —
וואס די אונזיכערע פרנסות און לעבענסנויט האבען זיי שוין זייערע אויגען
געעפענט איינצוזעהן, אז אזוי ווי עס איז איצט, קען ווייטער נישט געהן,
הויבען שוין אן צו פערשטעהן דעם וועג פון די ווערטער, וואס אונזערע
חכמים האבען געזאגט: אין סומכין על הנס — מען דארף זיך אויף
נסים נישט פערלאזען, נאר מען מוז שאק אליין טהון, ווען מען וויל עפס
אויפטהון! נאר וואס טהוט מען? דאס איז די פראגע.

מיט צוואנציג, דרייסיג יאָר צוריק האט אונז אויפגעקלערטער
פאטער פיל נישט געטראכט, גענומען זיין קינד, אוועקגעפיהרט עס אין
נימאזיע און אזוי שוין זיכער געוועזען, אז ווין קינד וועט שוין פון דארט
צו דעם תכלית קומען, וועלכען ער וויינט איהם, אבער ווי אנדערש
איז די לאגע געוועזען מיט צוואנציג—דרייסיג יאָר צוריק אין פערגלייך
מיט דער לאגע פון איצטיגער צייט! די אוצרות גליקען, צו וועלכע די
נימאזיע האט געוואלט פיהרען איהרע שילער, האבען זיך אין די לעצטע
יאָרען ווי אויסגעשטעט און זענען כמעט ווי געלס געווארען. היינט
בעגענען מיר זיך מיט יונגע לייט, וואס דאָבען גליקליך בעענדיגט

ווייטע האנדלש, קרענין מיט ביבערנע קעלנער — קריעה בליעה און
האפען דערביי א צימער?

דריטענס פערענט ער:

צי וואלט נישט א יושר געווען, אויפ'ן אַרט פון ארויסווארפען
געלד אויף קרענין, אויף שטענדיג מיט בלומען, מען זאל געווען קיפ'ען
פאר די ארימע תלמוד-תורה קינדער, וואס איז זיי שוין בעשערט געווען
צו בעשיינען די נבירה'שע לוויה, קאפאטקעליך אדער לכל הפחות
שטיוועליך?

און די פערטע אויך א שטארקע קשיא:

פאר וואס האט די חברה צער בעלי חיים, וואס מישט זיך אריין,
אויב עמיץ ווארפט א הונד א שטיין צי א בעזים, אדער טרייבט א קראנק
פערד, אדער לאדט עס איבער מיט לאסט, זיך נישט אריינגעמישט, זע-
הענדיג, ווי מען טרייבט, ווי צו א שחיטה, ⁸⁰ ארימע, נאקעטע, אויסגע-
הונגערטע, אויסגעמושטעטע תלמוד תורה קינדער, אין א קאלטען כמעט
ווינטער-טאג, צו א לוויה, וואס געהט טריט ביי טריט, לאנגזאם דורכ'ן
גרויסען עולם און לבדוד דעם געשטארבענעם גביר אונז גרויס שטיק וועג?
און ח' באקולין ענפערט אויך: עבדים היינו צו די לאדויער
גבירים, צו די גרויסע געלד ביימער, און נישט מיר אליין, נאר אפילו
אונזערע קינדער און בפרט תלמוד-תורה קינדער!

אנדערע קארעספאנדענטען פערענען שוין איינציגע קשיות, נור

אויך געוואנדע:

פון דאמאניעו (הערסאנער גוב) פערענט ח' מ. צ. גארדאישצער:
פאר וואס האט ווין שטערטליך נישט געציילט זיך פאר פסח צוזאמענצו-
נעמען מעזות חסין פאר ארימע לייט, און איז געלאפען פיל פון בויגען
אנצולאזען מיט ממון און דמים הערשעלע דעם מאקאראווערס איידעם,
וואס היילט קראנקע מיט דעצעפטען, וואס די אפטהייק וויל, ווי אויף
צו להקעים, נישט ארויסגעבען?

און יקנה'ו פון ירושלים דליטא, ווילנא הייסט עס, פערענט אויך
א הארבע קשיא.

אין ווילנא און געוויס אומעטום, האט זיך בעוויזען איין אנאנסע,
פליין געדרוקט אויף פליין פאפיר, א מורעה פון ווארשויער רבנים פֿהאי
לישנא:

האמת ניתן לכתוב, שהטעה מבית המסחר של הפירמא של
האחים ק. ס. פאפאוו פֿשר על חג הפסח בלי שום חשש ופקפוק כלל
אפילו למתדרין מן המתדרין וכו' — ווי בעקאנט איז ק. ס. פאפאוו
א רומישע פירמא אין מאסקו, דער טהיי ווערט צעוואהגען און געפאקט
אין מאסקו.

דעריבער פערענט דער ווילנער יקנה'ו: צי האט מען הנאון ר' פתחי
הארנבלאס און הנאון ר' ישכר רוב הלוי קופיען, די ביידע מו"גים פון
ווארשויער ראבינאט, אזוי נישט בעצאהלט, אז זיי זענען אראפגעפאהרען
קיין מאסקו בסוד סודות ווייל א נישט, טאר מען קיין מאסקו נישט פֿאה-
רען) און אליין געזעהן, ווי מען צעווענט און פאקט דעם טהיי פאר יודען
לכבוד פסח, און עס איז רעכט, וואס זיי שרייבען בלי שום חשש ופקפוק,
צי זיי האבען יוצא געווען מיט וואס עס איז פאר א גוי א קסית לפי פמו
און דער בלי שום חשש ופקפוק איז לאו דוקא?
דא פאסט שוין 'עבדים היינו' נישט...

די רעשט קשיות לענען מיר אָב אויף איבער יאָהר, איהר...

נאך איידער איך חתמ'ע מיך, מוז איך מוסר-מורעה זיין, אז איך
בין נישט דער, וואס האט ביו אהער געשריבען פון 'שטערטליך' אדער

אויסצוקלויבען, קאן זיך אפילו דער אויפגעקלערטער פאטער נישט פריי מאכען פון פאראורטיילען און זוכט פאר זיין קינד, ווען שוין יא א מלאכה, האטש א איידעלע מלאכה. דער איידעלע בעל מלאכה, דער מייסטער, ווייסט נישט זיין יחוס און לאזט זיך נישט בעצאהאלען לעהרע געלד, וואס נור א בעמיטעלטער פאטער האט בכה איהם צו בעצאהאלען. פאר די אונבעמיטעלטע אבער בלייבט נור באין ברידה די כלומרישט נידריגע, גראכע מלאכות, און דאס אויך נישט אומזיסט. פאר זיי קומט אויס צו בעצאהאלען מיט די קינדערס נעזונד און יאהרען. נישט מען אדער דאס קינד צו ערניגן א שניידער אדער א שוסטער אלס לעהר-יונגל, מוז מען איהם אוועקגעבען אויף פניף זעקס יאהר אהן געהאלט, אפט אויך אהן עסען און אהן נאכטלאגער. אבער נישט אין דעם אליין ליגט דער גאנצער צער פון יודישע עלטערן און נאך מעהר פון יודישע קינדער. זאל זיין האטש א שניידער, א שוסטער, אבי נישט קיין מעקלער, קיין שווינדלער, קיין ווילדע בריה, נישט אהן א בעשטימטער קוועלע צו חיונה. די נישט איז שטענדיג נובר די פאראורטיילע, ווען עס איז נור דא א האפנונג צו קומען צום ערווינטשען חבליה. דער עיקר צער פון עלטערן און קינדער איז אין דער שאלה: ווער זאלען די לעהרער זיין?

צו אונזער טיעפן בעדויערן מוזען מיר מודה זיין, אז מיט דעם רוב פון אונזערע יודישע בעלי מלאכה'ס ביי אונז איין לאנד קאנען מיר אונז נאך נישט בעריהמען היינט, ווי מיר בעריהמען זיך אפט מיט ר' יוחנן הסנדלר, מיט ר' יצחק נפח'י און מיט ר' יהושע פחמי פון אמאליגע צייטען. א הויז דעם איז זעלמען אונזער יודישער בעל מלאכה א ווירק-ליכער מייסטער וואס ליעבט און קאן זיין פאך. מעהרסטענס זענען אונזערע שניידער נור א מאס אראפגעהמער, אזוי אויך די שוסטער. דער עיקר בעל מלאכה איז דער געדונגענער פועל, און דער פועל, איז נישט אזא מענש, וואס האט געלערנט און לערנט די מלאכה, נאר א מענש, וואס לערנט פון זיך, פון געניטקייט און נעוועהגהייט צו האלטען אין האנד די נאדער אדער דעם האמער, ער געהט, ווי מען זאגט, אויף איין אויסגעפארהענעם וועג. אדא'י געהערט דערצו אויך אביסל געשיקט-קייט און געניטקייט, און ער איז שוין א בעל מלאכה. פֿרעגט זיך: זא-לען א זעלכע זיין די ערציהער, לעהרער און מייסטערס פאר אונזערע קינדער? און ווען שוין יא, ווען דער מייסטער מיט די פועלים אלע צו-זאמען זענען טאק אמתיע האנדווערקער און קאנען טאק זייערע לעהר-יונגען ברענגען צו דער מדרגה, אויף וועלכער זיי שטעהען אליין, פֿרעגט זיך אבער: צי זענען זיי גענוג דערוואקסען מאראליש מיר זאלען אונ-זערע יונגע קינדער זיי אנפֿערטרויען, זיי זאלען פֿון זיי מאכען האנד-ווערקער, וואס זאלען א מאל, הויז זייער האנדווערק אויך זיין אנשטענ-דיגע מענשען, ווי עס פֿאדערט די צייט און דער ארט, אין וועלכע זיי וועלען דארפֿען לטבען?

קורץ, די שאלה: וואס מאכט מען פֿון אונזערע קינדער, איז נישט אזוי שווער צו פֿערענטפֿערן, ווי די שאלה: ווער זאלען די מאכער זיין? דעריבער בעמערקט די רוסיש יודישע צייטונג "וואס האד" מיט רעכט אין דעם ליימענדען ארטיקל פֿון נומער 15, אז מיט דער ידיעה, דאס אין ביאלאסטיאק און אין מאהילעוו וועט מען אין גיכען עפענען האנדווערקערשולען פאר יודישע קינדער, ברויכט זיך פֿרעהען יעדער וואס טראגט א זאגן פאר די לאנגע פֿון זיין פֿאלק. ווארום נור דורך אזעלכע קאן אין א געוויסען גראד פֿערענטפֿערט ווערען נישט נור די שאלה: וואס מאכט מען פֿון אונזערע קינדער, נאר אויך די שווערערע שאלה: ווער זאלען די מאכער זיין! אזעלכע שוהלען, ווען זיי זאלען

אונזערע ווייטעמען, און וואס די דאנה פֿון פרנסה און זעלבסטשטענדיגקייט איז נאך ביי זיי גרעסער און פייגליכער ווי דזעלבע דאנה פֿון דעם נע-וועהגליכען יודען, וואס זוכט זיין זעלבסטשטענדיגקייט און לעבענס-מיטעל צו געפֿינען וואו און פֿון וואס איהם איז נור מעגליך. אויסער דעם איז דער צוטרעט צו דער נימנאזיע בכלל זעהר שווער געווארען, און ווי מיט דער נימנאזיע אזוי איז עס אויך איצט מיט אנדערע שוהלען, און מיט דער טרויריגער לאנגע וואקסט פֿון יאהר צו יאהר אלץ גרעסער און רינגענדער די שאלה: וואס טהוט מען היינט מיט יודישע קינדער? מאכען פֿון זיי קרעמער, קליינע סוחרים, בוכהאלטערס? ווער עס געפינט נישט עטוואס בעסערעס און זיכערערס, טהוט אויך דאס, די מודעות אין יודישע צייטונגען פֿון פֿערשידענע בוכהאלטערס, וואס געבען לעק-ציאנען פֿון ווייטען גרינדליך (?) די קונסט פֿון בוכהאלטעריע צו דער-לערנען, און די פֿעל געמען, וואס דזעלבע בוכהאלטער-לעהרער פֿער-עפענטליכען אזוי אפט, אז די אלע האבען דורך זיין די בוכהאלטעריע אויסגעלערנט, ווייזען אונז ווי גרויס איז די צאהל פֿון די יודישע קינדער, וואס ווארפֿען זיך באין בריה האטש אויף די טרויעריגע צוקונפט פֿון ערניגן אין א קליין געשעפטיל צו קאנען אמאל זיין א בוכהאלטער. די צאהל פֿון יודישע קינדער, וואס ווארפֿען זיך, אדער וואס וויערע עלטערן ווארפֿען זיי ארויף אויף דעם מסחר, איז בעדייטענד נאך גרעסער. יעדער וואס האט איין געשעפט, וועט עדות זאגען, אז ער ווערט מיער אבזאגנדיג די פֿעל טאטעס און מאמעס, וואס בעטען זיך ביי איהם זייער קינד אלס קראפֿטיגונג, אלס שיק-יונגל צוצוגעהמען. האטש אומ-זיסט, אהן א גראשען געהאלט אויף יאהרען לאנג, נאר די אלע זענען בלויז א קליינער טהייל פֿון יענע יודישע קינדער, וואס קאנען נאך צו אזעלכע גליקען אויך נישט קומען, וואס טהוט מען אבער מיט די איבריגע? זאל מען זיי מאכען פאר האנדווערקער, לערנען זיי א מלאכה? אט די מלאכה, וואס אויף איהר זאגט די גמרא עדות: ישב שני הוי כפנא ואבבא דאומא לא חליף! (זיבען יאהר איז א הונגער געוועזען און דעם בעל מלאכה האט קיין ברויט נישט געפֿעהלט) נישט, אדא'י איז נאך איצט, און אפשר טאק איצט מעהר ווי אין דער גמרא'ס צייטען דער בעל מלאכה זיכערער מיט זיין שטיקל ברויט ווי דער קליינער קרעמערייל, דער מעקלער און דער ווינדמענש, וואס ציהט זיין חיונה ווי פֿון דער לופֿט. יעדענפֿאלס איז דער בעל מלאכה זעלבסטשטענדיגער אין זיין לעבען פאר דעם בוכהאלטער, מלמד און כלי קודש. נאר ערשטענס פֿרעגט יעדער פאטער: וואס פאר א מלאכה זאל איך לערנען מיין קינד? — אין יודישע שטעט און שטעטליך זענען בעקאנט נור זעהר וועניג מינים מלאכה. א שניידער, א שוסטער, א זייערמאכער, א גאלדשמיד, א סטאליאר זענען בעקאנט. א שלאסער, א בלעכער, א שמיר, זענען כמעט א זעלשטענדיג, יעדענפֿאלס נישט שטארק א-גענומען ביי יודען — דערצו ברויך מען אבער נישט פֿערנעסען, אז דער געזעלשאפטליכער מצב פֿון דעם בעל מלאכה איז נאך אין דער איצטיגער אויפגעקלערטער צייט נישט פֿעל העכער אין יודישע שטעט און שטעטליך, ווי ער איז געוועזען מיט 50 יאהר צוריק, און די בעלי-מלאכה'ס טהיילען זיך אויך אין איידעלע, פשוטע אין גאר נידריגע, צו די איידעלע העכענט מען: דעם זייערמאכער, נידריגער א ביסל שטעהט שוין דער גאלדשמיד, פשוטע רופֿט מען: דעם שלאסער, דעם שמוקלער, און צו די נידריגע געהערען, און אויך שטופֿענווייז, דער שניידער, דער בלעכער, דער גלעזער; ערשט נאך זיי קומט דער שוסטער, דער שמיר און נאך אנדערע און ווען עס קומט פאר ערניגן א מלאכה פאר א קינד

לויט די לעצטע ידיעות פון רומעניען, שטארט זיך די רעגירונג צו בע-
רוהנען איהרע יידישע אונטערטאנען, ווי זאלען ניט ארויספאָהרען פון לאַנד.
דער רומענישער געזונדטער אין בערלין האָט ערקלערט, אז דאָס נייע געזעץ
איז ניט נוגע די יידישע בעלי מלאכות, דאָסעלבע שרייבען אויך די אָפּגעציעלע
רומענישע צייטונגען. א יידישע דעפוטאציע איז געווען ביים מיניסטער פון
אינערן און ביים רומענישען קעניג. אי דער מיניסטער און אי דערנאָך דער
קעניג האָבען בערוהיגט די יידישע דעפוטאציע, אז פֿאַר די יידישע בעלי מלאכות
וועלען קיין שוועריקייטען ניט געמאכט ווערען. די רעגירונג האָט מורא עס
זאָל זיך ניט אָנהויבען איצט א גרויסע יידישע עמיגראציע פון רומעניען און
זי וויל מיט אַלע מעגליכקייט אָכהאַלטען די יודען פון אוועקפֿאָהרען.

בילדונג.

— אין די דייטשע האכשולען מאכט מען רוסישע אונטערטאנער
(רוסישע יודען) גרויסע שוועריקייטען ביים איינטרעטען. לויט די נייע אָרד-
נונגען, וועלכע מען האָט איינגעפֿיהרט אין שארלאטענבורגער פאליטעכניקום,
אָהן א שום פֿריהערדיגע אזהרה, איז שוין נישט גענוג צוצושטעלען איין צייגניס,
אז מען האָט אויסגעהאַלטען איין קאָנסערטקואמען, נאָר מען מוז ווין סטודענט
פון א רוסישען טעכנאלאגישען אינסטיטוט. דערמיט איז אין גאַנצען פֿערשטעלט
געוואָרען דער וועג אין פאליטעכניקום פֿאַר יידישע סטודענטען, ווייל, ווי עס
איז יודע, געהט מען יודען זעהר וועניג צו אין די רוסישע טעכנאלאגישע
אינסטיטוטען. אויסערדעם פֿערלאנגט מען, אז די סטודענטען פון טעכנאלאגישען
אינסטיטוט זאלען האָבען פֿריהער געענדיגט א רוסישע קלאסישע גימנאזיע און
נישט איין רעאַל-שולע.

די רוסישע סטודענטען פון שארלאטענבורגער פאליטעכניקום האָבען
נישט לאַנג געוואלט גרינדען א בעזונדער יידיש-נאַציאָנאַלען פֿעראיין און האָ-
בען צוגעשטעלט די תקנות אין אקאדעמישען סענאט צום בעשטעטיגען. די
תקנות האָבען אויפגעבראַכט דעם גאַנצען סענאט און איין פראָפֿעסאָר האָט זיך
אָנגערופֿען „וואָס? זיי ווילען ביי אונז מאַכען א יידישע שול“ דער סענאט
האָט אָבער לויט געזעץ נישט געקענט אָבטרעטען פֿון יושר און בעשטעטיגט
די תקנות, נאָר גלייכצייטיג האָט ער איינגעפֿיהרט, אז אין פאליטעכניקום וועט
מען צוגעהערן נור אַזעלכע סטודענטען, וואָס זענען אין דערהיים געוועזען
סטודענטען פון א טעכנאלאגישען אינסטיטוט.

אין בערלינגער אוניווערסיטעט ווערען צוגענומען אַלס סטודענטען נור
אזעלכע, וואָס האָבען געענדיגט 6 קלאסען פון א רוסישע גימנאזיע אָדער
רעאַל-שולע.

— דער קראטאר פון ווילנער לעהרראַיאָן האָט פאָרגעלעגט דעם מיניס-
טעריום פֿון פֿאַלקס-בילדונג א פראָיעקט צו אומאַרבייטען די יידישע רעגירונגס
שולען פון 1 און 2 קלאסען אויף 8 און 4 קלאסישע מיט א ברייטען פראָגראַם
פֿון די אַלגעמיינע למודים. דאָס מיניסטעריום האָט צושיקט דעם פראָיעקט צו
די איבעריגע קראטארען מיט דער ביטע, אז זיי זאלען געבען זייער מיינונג
ווענען דער זאך.

— דער לעהרער פון דער קערטשער תלמוד תורה ה' ראָדע האָט
בעקומען די ערלויבניש צו עפענען אוועג-קורסען פֿאַר ערוואַקסענע יודען. אויף
אויסגאָלונג פון די אווענדקלאסען גיבען ה' ראָזענטהאַל און ה' בוכשטאב צו
100 רובלען יעהרליך. אין די קלאסען וועלען ווערען אויפגענומען אומויסן יודען
נישט יונגער פון 12 יאָהר, און די קעניצע וועלען זיין 8 מאָל און וואָך:
זונטאג, דינסטאג און דאָנערשטאג, פון 7 ביז 10 א זיגער אין אווענד, לערנען
וועט מען: רוסישע שפראַך, רעכענען, יידישע אמונה, שענשרייבען און מאַלען.

עמיגראציע.

— פון מאַנרעאַל (קאנאדא) איז מען מודיע, אז עס איז אַהין גע-
קומען א פארטיי יידישע עמיגראַנטען, וועלכע מען האָט נישט צוגעלאָזט אין
די פֿעראייניגטע שטאַטען דערפֿאַר, ווייל מען האָט געפֿונען אויף זיי קראַנק-
הייטען ווי פֿליז, ענטצינדונג פֿון די ברעמען א. ו. ו. די קאנאדער רעגירונג
האָט פֿערלאַנגט פון דער מאַנרעאַלער יידישער עמיגראַנט, וועלכע האָט גענומען
די עמיגראַנטען אונטער איהר שוין, אז זי זאל זיי צושטעלען צור רעוויזיע פון
דאָקטוירים. מען האָט די עמיגראַנטען רעוויזירט, און דער רוב פון זיי איז גע-
וואָרען צוריקגעשיקט קיין איראַפּאַ.

צווייטע נייעס.

— די מערקישע רעגירונג האָט אויסגעקויפֿט די חיפה-דמשקער אייזענ-
באַהן, וועלכע עס האָט אָנגעהויבען בויען איין ענגלישע געזעלשאַפֿט. די רע-
גירונג האָט ברעך צו פֿיהרען די אייזענבאַהן פֿון דמשק ביז מעקקא, און בויען
א פאָרט אין חיפה.

דער בעפעל (איראק) ווענען איבערגעהן פֿון דער באַהן חיפה-דמשק
אין די הענד פֿון דער מערקישער רעגירונג וועט געוויס האָבען א גרויסע
וויקונג אויף די עקאָנאָמישע לאַגע פון לאַנד, ווייל די אייזענבאַהן וועט

נור אין יידישע שטעט און שטעטליך פֿערמעהרט ווערען, קענען ווער
פֿיעל גוטס טהון אונזער פֿאַלק און דורך דעם אויך מינדערען יידישע
אַרימקייט, וואָס ווערט פֿון יאָהר צו יאָהר אַלץ שווערער און גרעסער.
דער יואסחאד' ווייזט אויך אַן די מיטעל, ווי אזוי צו קומען צו
אַזעלכע האַנדווערקער שולען, און ער פֿערזיכערט דערביי, אז די רע-
גירונג טהוט פֿון איהר וייט דאָס מעגליכע, עס זאלען אין יידישע שטעט
אַזעלכע שולען זיך עפֿענען — די מיטעל ווייזט ער אַן: א געוויסען
טהייל פון דער פֿליישטאָקס, וואָס קען דערויף פֿערווענדעט ווערען, א
רעכטען טהייל הוצאות דעקען אויך די פֿערשידענע אויסאַרבייטונגען,
וואָס ווערען אין אַזעלכע שולען געמאַכט, און די איבריגע הוצאות
קאנען און דאַרפֿען אויך געבען די פֿערשידענע צדקה-חברות און גלאַט
נדיבים, וואָס פֿעהלען כרוך השם ניט צווישען יודען אין קיין צייט און
אין קיין אָרט. מיט איין וואָרט, ניט פֿון דער רעגירונג און ניט פֿון די
מיטלען אַזעלכע שולען צו עפֿענען און אויסצוהאַלטען, זאָגט דער
יואסחאד', איז די מניעה, נאָר בלויז פֿון די וואָס ברויכען דאָס אויפֿ-
טהון און זיך דערמיט פֿערנעהמען. די שאלה איז ניט: צי זענען די
שולען נויטהיג און מעגליך, נאָר די שאלה איז: ווער זאל ווענען דעם
טהון און זאָרגען, אז זיי זאלען ניט נור אַ קיום האָבען, נאָר אויך די
נומען בריינגען. וועלכע מיר האָפֿען און ערוואַרטען פֿון זיי, ווענען
אַזעלכע מענשען, זאָגט צו דער יואסחאד' איין אַנדערסמאַל צו רעדען.
מיר ווינשען, די געהערטע צייטונג זאל די רייד ניט אַבלענען אויף לאַנג,
זי זאל אָנווייזען דערצו די מענשען און זיי טאָק נעפֿיגען אין יידישע
שטעט און שטעטליך, און נאָך מער ווינשען מיר אז די אָנגעוויזענע
מענשען זאלען עס טאָק הערען און איבערנעהמען די גרויסע הילף
אויסצופֿיהרען.

עכאָ.

די יידישע וועלט.

נעמען און משפּחים.

— די רומענישע יודען האָבען וויעדער אָנגעהויבען קלערען ווענען
עמיגראַציע, די בעלי מלאכות, וועלכע מען האָט איצט פֿערשטעלט אַלע ווענען
דורך דאָס נייע געזעץ, איז נישט געבליבען קיין אַנדער אויסוועג ווי עמיגראַציע.
זיי האָבען לעצטענס אַרויסגעלאָזט איין אויפֿדאָר מיט פֿאַלגענדען אינהאַלט:

„יודען בעלי מלאכות! עס איז נויטהיג, מיר זאלען איינמאל פֿאַר אַלע-
מאָל קענען די לאַגע, אין וועלכע מיר געפֿיגען זיך, מען האָט געגען אונז
אַרויסגעגעבען פֿיעל געזעצען, הגם מען דערמאָנט נור „אויסלענדער“, מיר זע-
נען געבוירען אין רומעניע און הייסען דאָך אויסלענדער, מען בעהאַנדעלט
אונז ערגער ווי אויסלענדער; יעדער, ווער עס וויל, קען צאָפֿען אונזער בלוט,
און ווען מיר האָבען די העז צו פראָטעסטירען, ענטפֿערט מען אונז מיט א
פאָגראַם. מיר הייסען נור דאָן רומענער, ווען מען געהט אונז פֿאַר סאַלדא-
טען, ווען מען מאָהנט ביי אונז אַבצאָהלונגען וכדומה, אָבער ווען מיר ווילען
איינטרעטען אין שולען, זענען מיר פֿרעמדע. מען האָט אונז אַרויסגעטריבען פֿון
די דערפֿער און איצט זענען מיר אויך איבעריג אין די שטעט...“

אַלס איין פֿאַרלאַמענטס-דעפוטאַט האָט פֿאַרגעלעגט, אז מען זאל אין
נייעם געזעץ צוגעבען אז בעלי מלאכות, וועלכע זענען נישט קיין פֿרעמדע
אונטערטאנער, זאלען איהם נישט אונטער, האָט די רעגירונג נישט אָנגענומען
דעם אַנטראָג. איצט האָט דער מיניסטער פֿון האַנדעל צוגעזאָגט אז יידישע
בעלי מלאכות האָבען דיזעלבע רעכטע ווי געבוירענע רומענער, אָבער גלייכ-
צייטיג האָט מען אונז געאַסער'ט צו מאַכען פֿערוואַלונגען, שבת דעם 21-סטען
מערץ איז די פֿאַליצי בעפֿאַלען די שולען, וואו מיר האָבען געראָווענט, און
האָט אונז אַרויסגעטריבען, מיר זענען געווען גענויטהיג מפסיק צו זיין די
תפלה און אַרויסצוגעהן מיט חרפה און ביושום, עס איז שוין צייט, מיר זאלען
פֿערווערען פֿון די צרות און זוכען ברויט און פֿרייהייט, וועלכע מיר קענען
געפֿיגען נור אין דער גרעמז!

אין אָנהויב אפריל זענען אַרויסגעפֿאָהרען פֿון רומעניען נאָך קאנאדא
מיט הילף פֿון דער חברה יקא 270 נפשות.

נאר איך האב ליעב אזא אנאכט.
איך האב פאר איהר קיין מזא.

לא ויין קיין לכה איז נישט דא.
נישט דא קיין שענע שמערען —
אזא אנאכט איז ליעב און זיס
צו מיינעם הארץ דעם שווערען.

די נאכט איז קאלט, די נאכט איז שווארץ.
אזוי איז איך אין הערצען.
צו וואס איפועקען נור אומזיסט
די אלטע, שווערע שמערצען?

יעקב פייכמאן.

משנת חסידים.

עס איז ידוע לכל — די נאנצע וועלט ווייסט, אז דער אדמו"ר
פון נעמיראוו האט געדינט דעם רבנו של עולם מתוך שמחה.
וואהל איז דעם אויג, וואס האט זוכה געוועזען צו זעהן די פרייד,
דאס פייער, דעם ברען, טאקי די שמחה אליין, וואס האט פון איהם,
זכרונם לברכה, ארויסגעשטראלט ווי פון א זון און האט בעשיינט און
בענאסען דעם נאנצען עולם ווי מיט א נאלדען, פייערדיג ליכט! וואס
פאר א פננה דאס איז געווען!

א יוד האט פערנעסען דאס גלות, די צרות, די יסורים, די גרעסטע;
מען האט זיך אליין פערנעסען; אלע נשמות האבען זיך צוזאמען-
גענאסען אין איין פלאץ מיט זיין, זכרונם לברכה, נשמה! איי, ווי מען
האט זיך געפערעט, ווי לעבעדיג, ווי ברענעדיג געפערעט; עס האט ווי
פון א קוואל געשלאגען!

פארהאנען צדיקים, וואס זענען זוכה צו שמחת שבת ויום טוב,
דער וואנוואליצער, זכרונם לברכה, האט זיך געריהמט, אז אין זיין נשמה
שטעקט א פונק פון דער שמחה פון מוצאי-יום-טוב! אנדערע זענען
זוכה צו שמחה נור ביין א סעודת מצוה, א סיום, א ברית וכדומה...

אבער אונזער אדמו"ר, זכרונם לברכה, האט געהאט די שמחה פון
"ברוך ה' יום יום!" און ביי דער לעצטער מינוט, ביי דער פטירה,
זכורו! יגן עלינו!

און היינט זיין זינגען, זיין טאנצען? זיינע זמירות און זיינע רקודים
זענען אויסגעזאפט געוועזען מיט רוח הקודש.

— איך בין מגלה — האט ער איינמאל אויסגערופען, און די
אויגען, האט מען געזעהן, האבען איהם געשטראהלט טאקי ממש מזיו
השכינה — איך בין מגלה אז די נאנצע וועלט איז נישט מעהר נור
א גמר און א טאנץ פאר הקדוש ברוך הוא! אלע זענען משוררים און
זינגען זיין לויב! יעדער יוד איז א משורר און יעדער און פון דער
תורה הקדושה איז א קול-נגינה, און יעדע נשמה אין יעדע נוף איז
אויך א קול-נגינה, ווארים יעדע נשמה איז איין אות פון דער תורה
הקדושה, אלע נשמות צוזאמען זענען די תורה הקדושה אין נאנצען און
ביידע זענען איין זמר לפני מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא!

און ווייטער האט ער געזאגט, אז אזוי ווי עס זענען פארהאנען
אלערליי קולות פון נגינה, אזוי זענען פארהאנען אלערליי כלים פון נגינה
און יעדער מין נגון איז בעהעפט צו דער כלי, וואס קאן אויסשפיעלען
דעם נגון, און יעדער כלי האט זיך איהר נגון; ווארום די כלי איז דער
נגון און דער נגון איז די נשמה פון דער כלי...

און יעדער מענטש איז אויך א כלי-נגינה, און דאס לעכען פון
א מענטש איז א נגון, א פרייהלעכער צי א טרוריגער נגון, און אז מען ענדיגט

דורכגעהן די ערטער, וועלכע זענען רייך מיט תבואה, ווי עמק יזראעל,
חורן, די יודישע קאלאניעס אין גליל און ויין נאענט פון טבריה.
— עמיל זאלא ווילט איצט אין ירושלים און קומט זיך דארט
אפט צוזאמען מיט בן-יהודה, מען זאגט אז ער וואסעלט מאטעריאל פאר א
ראמאן, און וועלכען ער וועט געבען שילדערונגען פון ארץ ישראל. —
— די בעריהמטע אמעריקאנישע הארואדער אוניווערסיטעט, וועלכע
אונטערשיידעט זיך פון אנדערע אוניווערסיטעטן דערמיט, וואס זי אינטערעסירט
זיך אויך מיט אלעס, וואס קומט פאר אין דער היינטיגער גייסטגער וועלט,
האט געבעטען דעם פראפעסאר גאמטהייל, דעם פיהרער פון די אמעריקאנישע
ציוניסטען, אז ער זאל פארלייענען א רעפערטא איבער דעם ציוניזם.

נעקראלאג.

— דעם 29-סטען מערץ איז געשטארבען אין אדעס אין לעבענסאלטער
פון 55 יאהר ד.ר. ל. ג. גאלד, ד.ר. גאלד איז געווען א געבוירענער אדעסער,
און נאכדעם ווי ער האט געענדיגט די אדעסער אוניווערסיטעט און די מיליטע-
ריש-מעדיצינישע אקאדעמיע איז ער געווארען דאקטאר פון דעם אדעסער יודי
שען שפיטאל, נאכהער איז ער געווען אייניגע יאהרען וועמסקער דאקטאר אין
סאמארע און אין 1878 איז ער צוריקגעקומען קיין אדעס.
אויסער דער מעדיצינישער פראקטיקע, וועלכע האט ד.ר. גאלד פערשאפט
פאר זיין פריינדליכקייט און גוטסקייט די ליעבע פון די קראנקע, האט ער זיך
פליסיג גענומען מיט קהלישע זאכען, אין דער געוועזענער "טור" איז ער
געווען פרעזענט במשך פון 17 יאהר נאך אנאנד; אין דער אכטהיילונג פון דער
חברה צו פערברייטערן בילדונג צווישען יודען איז ער געווען במשך פון 20
יאהר מיטגליד פון קאמיטעט.

אויף דער הלויז איז געווען א גרויסער עולם יודען און קריסטען און
די פארשטעהער פון אלע אנשטאלטען, אין וועלכע ער האט גענומען אנטהייל.

ליטערארישע נייעס.

— נישט לאנג איז אין לאנדאן געמאכט געווארען א גרויסארטיגער
באנקעט לכבוד פון פראפעסאר ס. שטעכער, וועלכער פערלאזט זיין שטעלע
אלס פראפעסאר פון ראבינישער ליטעראטור אין קעמברידזש אוניווערסיטעט און
פון העברעאישער שפראך אין ליטעראטור אין דער לאנדאנער אוניווערסיטעט-
קאלעדזש, כדי איבערצונעמען די פרייהונג פון דעם נייגעריגערע יודיש-טע-
אליגישען סעמינאר אין ניו-יורק, דער רב הכולל פון ענגלאנד איז געווען
פארויצענדער אויף דעם באנקעט און ה' ואנגויל האט געהאלטען א רעדע
לכבוד דעם אבריווענדען געלעהרמען.

אונגעמינע וועלט נייעס.

— דער רוסישער מיניסטער פון פאלקס-בילדונג גענעראל ווא-
נאווסקי און וויצע-מיניסטער מיטשעשצאנינאו האבען בעקומען לויט
ווייטער דימיטע און אלס מיניסטער פון פאלקס-בילדונג איז בעשטימט גע-
ווארען דער געוועזענער וויצע-מיניסטער זענגער.

דער נייטער מיניסטער ג. ע. זענגער איז געבוירען אין 1853 יאהר, ער
האט געענדיגט די פעטערבורגער אוניווערסיטעט אין 1874, אין 1894 איז ער
בעשטימט געווארען צו זיין פראפעסאר פון רעמישער געשיכטע אין ווארשעווער
אניווערסיטעט, אין 1897 איז ער געווארען רעקטאר פון דער ווארשעווער
אניווערסיטעט אין 1900—קוראטאר פון ווארשעווער לעהראיאן און אין 1901
— וויצע-מיניסטער פון פאלקס-בילדונג.

— דער שטאטס-סעקרעטער פון די ענינים, וועלכע זענען גוגע פילנאנד,
ון סלעווע, איז בעשטימט געווארען צו זיין מיניסטער פון אינזערען.

די נאכט איז קאלט, די נאכט איז שווארץ.

די יונגע בלומען שווייגען.

עס טרייערט נישט דעם פויגעלם ליעד
אין נאקטענס שווארצע צווייגען.

עס שווייגט די נאכט, און זעלמען נור
הערט זיך א רויש פון ווייטען —
ווי אין מיין הארץ קלינגט אויף א מאל
א ליעד פון אלטע צייטען —

און ווייטער שווייגט די אלטע נאכט
און פיל מיט מרה-שחורה;

וואהל איז די אויגען, וואס האבען זוכה געוועזען צו זעהן די שמחה ביים אדמו"ר אין הויף; נאר דאס אלץ איז געוועזען כמסה מן תם קענען דער שמחה אויפן טעכטערליס חתונה! ווער עס האט פיינאליס חתונה נישט געזעהן, האט קיין גוטס נישט געזעהן!

דעמאלט האט ממש די שכינה זיך אראבעלעזט אין האט אויף אלע גערוהט, א ליכטיגער רוח הקודש האט אלע ארומגענומען... פון גרויס ביז קליין איז געהויבט און געקריינט געווארען, מען האט געזעהן בחוש, אפילו די קעניגס, די סארווירס, אפילו די בעלי-ענלות, וואס האבען געבראכט די מחותנים... אפילו די פויערס, האט ער געזאגט, הויבט ער אויף צו דער מדרגה פון חסיד אומות העולם!...

דער עלטסטער פון אלע, ר' ציץ, האט מיר געזאגט, און ר' ציץ האט נישט גערעדט אזוי, אזוי צו רעדען, אז דאס איז די ערשטע שמחה פון ששת ימי בראשית און...

און שטעלט אייך פאר, וואס פאר א רעש עס איז געווארען אין די עולמות העליונים, אז דער רבי איז געגאנגען כלהטאג!

— אוי — האב איך מיר געוואונשען — ווי נעמט מען אהער אלע די אפיקורסים'ליך, די ליצנים'ליך, די אלע וואס קוועטשען און חכמה'ן זיך, — זאלען זיי זעהן דעם פאנא, די גרוילה, די שמחה! עולם הזה ווילען זיי דאך, זאלען זיי זעהען ווי פון עולם הבא איז עולם הזה געווארען, ווי די גאנצע וועלט מיט שמחה איז אריין צו אונז אין שטוב און האט געלייבט ווי די זון! די פיס וואלטען זיי געקושט, זיי וואלטען ערשט זעהן, וואס זייער עולם הזה איז ווערט!

ווארים גלאט, דעם רבי'נס א טענציל, אפילו נאר א וואכענדיג טענציל, א דורכלאזען זיך איבער דער שטוב, איז דאך אויך געוועזען אחר מששים בן-עדן; דעמאלט איז עס אדא א דריטעל און אפשר נאר א גאנצע העלפט געוועזען!

די פלייזער האבען דעמאלט א פערעליכט געשפיעלט, דער עולם, ווי אויף א חתונה, איז געוועזען צושפרייט אין אלע ווינקלעך, טהייל האבען געחאפט א טענציל און א זיט, אין צווייען, אין דרייען, צי א קליין רעדיל געמאכט; אנדערע האבען געזונגען, געטרונקען, א שטיקל דור הפלגה ווי אויף א חתונה.

פלוצים האט זיך דער רבי, זכרנו לברכה, אויפגעהויבען, געגאנגען אין מיט שטוב אריין און האט זיך אבגעשטעלט. מיט א פינגער האט ער א צייכען געגעבען די פלייזער, און זי האבען אויפגעהערט צו שפיעלען.

דער רבי איז געשטאנען אין מיטען שטוב, דאס פנים האט גע-פלאמט מיט רוח הקדש, די אויגען האבען געלויכטען ווי די שטערן, דער אטליסענער קאפאט האט געשפיגעלט און געבליצט, ראס שטריי-מעל האט געגאסען מיט הונדערטער זילבערנע פיילען — עס האט אג-געחאפט דאס הארץ, עס האט פערנומען די אויגען...

שטיל איז געווארען, אלע אויגען האבען זיך געצויגען צום רבי'ן און בעהעפט אן זיין געשטאלט. מען האט דעם אשהעם פערהאלטען — מען האט געהערט דעם אומרוה פון זייער פון דער זיכענטער שטוב, און אין דער זיסער שטילקייט האט דער רבי אגגעהויבען זיין שטילען גנון.

אין מיטען האט ער אבגעהאקט דעם גנון און האט אגגעהויבען ארויסצולאזען בעזונדערע, אבגעריסענע קולות — און דער עולם האט כאלד פערשטאנען, וואס די אבגעריסענע קולות זענען! דאס זענען נע-

דעם גנון, פלייט ארויס די נשמה פון גוף און דער גנון, די נשמה הייסט עס, בעהעפט זיך צוריק מיט דער גרויסער גנינה פארן פסא הקבוד... און וועה, האט ער געזאגט, איז דעם מענטש, וואס לעבט אהן זיין גנון; דאס איז שוין א לעבען אהן א נשמה, עס איז א געקריצער איז א געקריצער — עס איז שוין קיין לעבען נישט...

און יעדער כלל איז א בעזונדער גנון, און דער צדיק, וואס שטעהט איבער'ן כלל, איז דער קאפעלמייסטער צום גנון פון כלל... און יעדערער פון כלל קען זיין חלק גנון, אין יעדער מוז זיך אנרופען אזוי ווי מען דארף און ווען מען דארף, אנט מאכט ער קאליע דעם גנון, נור דער קאפעלמייסטער מוז קענען דעם גאנצען גנון און פערריכטען, ווען מען דארף, און הייסען איבערהערן, ווען מען דארף... און הערט ער א פערמד קול אין גנון אריין, מוז ער איהם ארויסטרייבען ווי א דבוק, רחמנא ליצלן, עס זאל, חס ושלום, נישט איבערהערען דעם גנון!

און וואהל, האט ער געזאגט, איז אייך, וואס עס איז אייך בעשערט געווארען א פערעהליכער גנון...

און א סך האט ער, זכרנו לברכה, גערעדט פון דעם ענין... — די למדנים, — האט ער געזאגט — וואס קענען נור לערנען פון אויבען אויף, די זענען ווי פערמער, וואס האבען הנאה קוקענדיג פון דרויסען אויפן מלך'ס פאלאץ און קענען נישט אריינקומען. זיי האבען אפילו די הענה נישט אנצוקלאפען אין טויער, טאמער וועט מען זיי עפענען... זיי קענען נור די ווענד זעהן, מיט די פונסטער, מיט די קיימענס, מיט די הויכע פאהנען איבער'ן דאך פון מלך'ס פאלאץ, טהייל מאל זעהען זיי דעם רויך, וואס געהט ארויס, פון די קיימענס, און זייער אויער האפט אמאל עטליכע קולות פון די עבדים ושפחות, וואס דרעהען זיך ארום אין די פאדערשטיבער פון מלך'ס פאלאץ... אבער די, וואס פערטיפען זיך אין תוך פון דער תורה, וואס בעהעפטען זיך מיט דער נשמה פון דער תורה, די קומען אינגעוועניג אריין אין פאלאץ, די זעהען דעם גאנצען פבור פון מלך און הערען ווי מען לויבט און מען זינגט דעם מלך'ס לויב און בעהעפטען זיך מיט'ן געזאגט פאר'ן מלך...

— און יענע, — האט ער געזאגט — וואס געהען ארום פאר'ן פאלאץ, זענען טהייל מאל נאך געליכענט צו בעלי מלאכות, וואס מאכען פליס צו גנינה, און קענען א כלי-גנינה פערריכטען, אבער אליין אויף דער כלי שפיעלען קענען זיי נישט; טהייל מאל האבען זיי פיינע געשיקטע הענד צו מאכען א כלי-גנינה, נאר זיי האבען פערשטאפטע אויערן, און אז מען שפיעלט אויף דער כלי, וואס זיי אליין האבען געמאכט, הערען זיי נישט, אדער זיי האבען א פערשטאפט הארץ און פערשטעהען נישט, און פיהלען נישט, און א גרויסער בעל מלאכה, וואס נעמט שוין די כלי צום מויל, קען ער זי נור פריווען אדער עמיצין עפס נאכשפיעלען, נאר קאלט, אהן א נשמה — אבער שפיעלען, פון זיך א שטייגער שפיעלען, — דאס קענען זיי נישט, אפילו נאר די גרויסע נישט.

— אבער איך ברוך השם, האט ער געזאגט, האטש איך בין קיין למדן, דאס הייסט קיין בעל מלאכה נישט, און קען קיין כלי נישט מאכען, נישט פערריכטען, שפיעלען אויף אלע כלים — קען איך...

— זיי — זאגט ער — זענען די כלים און מיר דער גנון! זיי זענען די מלבושים און מיר די מענשען! זיי זענען גופים און מיר — נשמות! וואהל איז די אויערן, וואס האבען אזוינס געהערט!

אפילו די זכיה געהאט צו טאנצען מיט ארמור פנים אל פנים, אין מיטען דערזעה איך, אז דער חתן, איינער אליין דער חתן שווייגט, זיגט נישט און טאנצט נישט.

— רבי, האב איך אויסגעשריען נישט מיט מיין קול, אפילו די כלי זמר זינגען און טאנצען און ער נישט.

און דער רבי האט צוגעטאנצט צו מיר און געזאגט: שרעק זיך נישט, האב כטחון אין פייגעלע תחיים מול...

און שפעטער פאר דער סעודה האט ער מיר איינגערוימט:

— וועסט הערען, ווי ער וועט תורה זאגען לויט מיין טאנצען, וכך הוה...

די תורה אליין, וואס דער חתן האט געדרישענט, גערענקט איך נישט; איהר ווייסט דאך, קיין מופלג אין גלגלה בין איך נישט, און נישט אלץ האב איך משיג געווען, בפרט, אז ער האט געדערט טיעף — ליט- וויש און אזוי געשווינד, אז עס האבען זיך פיינעריגע רעדער געדרייט פאר די אייגען...

נאך די סוגיא איז געוועזען, עמוק עמוק — א טיעפער ענין...

דער עולם ארום, קיין עין הרע עטליכע מנינים מופלגי תורה האבען גענאפט מיט אפענע מיילער.

דער קאוואלער דיין, זכרנו לברכה, דער אייזערנער מה, וואס פלעגט קיינעם נישט אויסהערען, און שפרינגען מיט די פלינגער אין די אויגען אריין און שרייען: «עס הארץ!» איז געזעסען שמיל און מיט א זיס שמייעלע אויפן דראכענס פנים האט ער געהערט און צוגעשאקלט מיט'ן קאפ...

און דער נאנצער עולם האט געהערט, נור איך איינער האב גע- וואוסט דעם סוד, אז ער זאגט, וואס דער רבי האט געטאנצט. זיי אלע האבען געהערט דאס חצונות, איך איינער האב געוואוסט דעם תמצית פון דער זאך... און אז איך האב פערמאכט די אויגען, האב איך גע- זעהן דעם רבין טאנצען!

און עס איז געוועזען פונקט אזוי, ווי ביים רבינים טאנצען...

שמיל איז געוועזען, אזוי שמיל, אז מען האט געהערט דעם אומרוה פון רבינים זינגען אין דער זיבענטער שטוב... און אין דער מיט איז געוועזען דער חתן, און ארום איז געשטאנען דער עולם עגול בתוך עגול מיט פלאמענדיגע פנימער, ברענענדיגע אויגען און פערזאטענעם אטעמעם...

בבוד התורה האט אויפן חתן גערוהט, און פון כבוד התורה האט ווי פון א זון ארויס געשטראהלט די ליכט און אנטעצונדען די נשמות- ארום זענען פלאמענדיגע נשמות געשטאנען!

און זיינע ליפען האבען געטאנצט ווי דעם רבינים פנים, און אלע אויגען האבען געהאנגען אויף זיינע ליפען ווי אויפן רבינים פנים, און דער עולם ארום איז פול געוועזען מיט תענוג, מיט מסירת נפש...

דעמאלט איז ער אויך איין אדמו"ר געוועזען...

די נשמה פון כלל...

זיי האבען זיך צו איהם צוגעצויגען ווי אייזענשטייב צו א מאנ-

נעט... ווי מיט א כשף האט ער זיי מיטגעשלעפט מיט זיך, ווייט, ווייט, אין נאס ארויס, פון שטאדט ארויס, איבער טהאל און איבער בערג, איבער ימים און מדבריות...

און די אויגען האבען געלייבטען, ווי די אויגען ביים אדמו"ר און

די הענד האבען געארבייט ווי זיינע כשריע פנים...

וועזען בשורות טובות, וואס ער האט ארויסגעשיקט אויף דער וועלט אריין, מבשר און מודיע זיין, אז פיינאלי-תחיים חופה וועט זיין למול טוב, ובשעה מוצלחת... און מיר האט זיך געדוכט, אז איך זעה בחייה, ווי ווייסע טויבען ווי שניי פליהען פון רבינים מויל ארויס, און אין א צייט ארום האט ער, זכרנו לברכה, אויך געמוזט מודה זיין, אז די קולות זענען געוועזען שמשים, שלוחים געשיקטע צו דער נאנצער וועלט — צו אלע חיות, צו אלע בויער און גראזען, צו מדבריות, וועלדער, ימים און טייכער, צו הימעל און ערד, צום ניהנום, צום נאך עדן, צו די אבות, צו דער פאליא של מעלה און האט אלע פערבעטען אויף חתונה...

און אז דער עולם האט דערפיהלט, אז די היץ אין שטוב האט זיך פלוצלינג געשטארקט פל-פליס, און אז ער זכרנו לברכה, האט געזעהן, אז מען איז געקומען, האט ער צוריק געצויגען צום זיסען גנוג, און האט איהם אנטהויבען זינגען מיט ווערטער — אפרים קדושים! און דערביי האט ער אנטהויבען טאנצען, און אלע אויגען האבען זיך אראב- געלאזט און בעהעפט אין די הייליגע פנים...

וואהל איז טאקי דעם אויג, וואס האט עס געזעהן!

עס איז א ידוע לכל, אז תיכף נאך הסתלקות פון דעם האדמו"ר און עס האט געטראפן, וואס עס האט זיך נישט געוואלט טרעפן, מיט'ן איידעם טאקי מיט פייגעלעם, עליה השלום, מאן און איך בין געבליבען כצאן בלי רועה, בין איך אויסגעפארען גאנץ תפוצות ישראל און געזוכט און וואס איך האב געוואלט, צו וואס מיין הארץ האט גע- נליסט, האב איך אין ערגיץ נישט געפונען! איך האב מיך אנגעזעהען, א סך זאכען, הויכע זאכען, מוראדיגע זאכען — האהר און נענעל האבען זיך קאפויער געשטעלט, נאך קיין שמחה האב אין ערגיץ נישט געזעהן! עצבות, מרה-שחורה, צובראכענע הערצער... און טרעפט מען יא א ביסל שמחה, איז עס נאכט משנכנס אדר שמחה, סעודת-מצוה שמחה — כל זמן דאס פלעשיל שטעהט! צו שלמות פון א ניגון איז נאכ'ן אדמו"ר קיינער נישט געקומען... אזוי, דער עולם בורצט... ווער שמועסט טאנצען!...

עס זינגט זיך נישט — הילצערנע קולות; עס טאנצט זיך נישט — די פנים ווילען זיך נישט פון דער ערד אברייסען; אומגעלימפערטע הענד, א פוילער גוף — קאלט געפרוירען... און אז מען זינגט שוין און מען טאנצט, — עס איז דאך א מאל אין א יאהר שמחת תורה — רייסט זיך עס: די ווערטער געהען אין איין זייט, דער גנוג אין איין אנדער זייט און די פנים טהוען זיך זייערס בעזונדער; זיי האבען צווישען זיך קיין שייכות נישט — דריי פערעדע האבען זיך צוזאמען געטראפן און יעדער בעזונדער געהט זיך אויף און אב אין שטוב...

מיט'ן אדמו"ר צוזאמען איז גסתלק געווארען די שמחה, די נשמה פון טאנצען, פון גנוג, פון זמר, נור ער איינער האט געוואוסט וועלכע תנועות הגוף עס געהערען צו דעם און וועלכע צו יענעם גנוג, וועלכע קולות מען דארף צו די און וועלכע צו יענע ווערטער —

נאך — נחזור לענגונג...

אדמו"ר שטעהט אין דער מיט און זינגט און טאנצט, און מיר שטעהען ארום עגול בתוך עגול, און זעהען די קולות און הערען די טענין — און אלע ארום האבען אנטהויבען זינגען און טאנ- צען, אפילו די כלי-זמרים האבען אוועקגעווארפען די פנים — עס האט זיי מיטגעריסען — און זינגען און טאנצען, און איך האב

און דיין ווייסע דעק צונעצען, איך זאל דיר וויעדער קענען זעהן.
געבענקט האט זיך מיר נאך דיין פראסטען מאמעדיגען אויס-
זעהען.

און אויף מיין בעקאנט בערגיל שטעה איך, איך קוק מיך ארום
נאנץ ווייט, נאנץ ווייט. איבער מיין קאפ ציהט זיך און פערשפרייט
זיך דער לאנגער אונענדליכער הימל און שמייעלט צו דער ערד,
און אונטען, צו מינע פיס פערשפרייט זיך און פערלענגערט זיך די
ברייטע אונענדליכע ערד, און זי לאכט ארויף צום הימל, און איך
איינער אליין שטעה אויף דעם בערגיל, און איך איינער אליין שפרייט
אויס גאנץ ווייט און גאנץ ברייט מינע לאנגע, ברייטע הענד...

דאָרט... פֿון הינטער די בויער שטארט אַרויס דער גרויסער
קירכע-טהורם, און אויסזעהן זעהט ער אויס ווי הענגענדיג אין דער
לופטען... פֿאַר איהם בויען זיך די נידריגע דעכער פֿון די הייזער,
דאָרט אויף דער צווייטער זייט שטאַרען אַרויס פֿון דעם אַלטען
האַלב-צובראַכענעם איינגעפֿאַלענעם פֿלויט די שפּיטצען מצבות. וואָס
גלאַטצען זיי? ווי חֲזָנִים קוקען זיי אין הימל בעטענדיג: נאָש! שיק
אַ טהוי פֿון לעבען. און אַט שיקט דאָך די זון איהרע ערשטע וואַ-
רימע שטראַהלען.

און דאָרטען ווייט ציהען זיך צוויי ציילען בויער. צווישען די
בויער שוואַרצט זיך דער וועג. ווייט ציהט ער זיך, דערנאָך פֿער-
בלאָנזשען זיך די בויער, עס פֿערבלאָנזשעט זיך דער וועג. און אַ
פֿוהר פֿאַהרט גאָנץ ווייט... נאָנץ ווייט... און זי ווערט פֿערבלאָנזשעט
דאָרט וואו דער וועג ווערט פֿערבלאָנזשעט.

און אויף דער צווייטער זייט קוקט אַהער דער נעדיכטער וואַלד.
עפּיס מיט אַ מינע פֿון זעהר אַ וויכטיגען מענש, אַ אַלטער חכם, וואָס
איז פֿערטהון אין חכמה זאכען.

און עס שטײַט און שפּיעלט זיך דאָס שטילע פֿליסענדיגע
וואַסעריל. און אויסזעהן זעהט עס אויס, ווי אַ בן-מלך, פֿאַר וועלכען
די אַלטע חכמים בויער האָבען דרך-אריץ, רוקען זיך אָב פֿאַר איהם,
מאָכען פֿאַר איהם אַ וועג. און מורא האָבען זיי, אזא קונדאס, עס
קען זיך נאָך איהם פֿערגלויסען זיי צו בעשפּריטצען מיט זיינע ווער-
לען, און פֿערטומלען זיי פֿון זייערע געדאַנקען...

און אַביסיל אין אַ זייט שטעהט אַ קליין הייזל, מיט ווייסע
אַבגעווייטע ווענד, און אַ נעדיכטער רייך נעהט פֿון קוימען אַרויס
און אַ פּויערטע אַרומגעוויקעלט דעם קאָפּ אין אַ ווייס טיכיל שטעהט
פֿאַר דער טהור. פֿון דערווייטענס הערט זיך אַ קול: יא—ג—קאָ.
יא—ג—קאָ, יא—ג—קאָ. און דער קול ווערט פֿערלויירען אין אַויר.
דאָרטען הינטער דעם פֿלויט ליגען בעגראָבען די זיידעס פֿון
דעם שטעטיל, זייערע קערפּער האָבען זיך מיט דער ערד אויסגעמישט.
פֿעראייניגט זיך מיט אַלעם. די ליכטיגע זון שיקט אויף זיי די נאָל-
דענע שטראַהלען, און די ערד בליהט.

מיט דעם בלוט פֿון די אַלטע איז זי געוואָרען געפֿעט, בעלי
בתים פֿון דעם שטעטיל זענען זיי מעהרסטען געווען... געלעבט
האָבען זיי אויף דער ערד, אָבער אָבגעשניידט זענען זיי געווען פֿון
איהר. היינט בליהען זיי צוזאַמען מיט דער ערד.

און זעהסט דו, אַט קומט אַ פֿויגעל, פֿליקט אָב אַ זאָג, חאַפּט
אַ קערענדיל, אַ טראָפּען פֿון אַ מאַמליגען פֿויגעל האָט ער גענאָגט...
און דער פֿויגעל פּישעט און פֿליהט אַוועק... פֿאַלען וועט אַמאָל
דער פֿויגעל, עס וועט קומען איין אנדער פֿויגעל אויסווכען זיין טראָ-
פּען אין איין אנדער קערענדיל...

איך זיין ווי פֿערחלומט, פֿלוצלינג ריהרט מיר עמיץ די פֿלייצים.

איך קוק מיך אום — דער אדמו"ר:

— זעהסט! אזוי האָב איך געמאַכט! נור אין נגון איז נישט
אַריין; פֿאַר דער טהור שטעהן געבליבען; דעם ווילנער גאונים
תלמיד... ע!

דער יע! איז מיר אַריין אין האַרץ ווי אַ מעסער.

פֿלוצלינג זאָגט ער:

— געה הייס געבען די ערלים פֿון די פֿוהרען בראָנפֿען.

און וואָס דאָס האָט כעטייט, האָב איך שוין נישט אָנגעהויבען
וויסען.

ל. פּריץ.

א בערגיל ערד.

אַ בערגיל ערד, איך קען דאָס בערגיל.

אין טריבע טעג האָט עס אין זיך מינע טרעהרען איינגעזאפּט,

אין גליקליכע טעג האָבען מינע ליעדער דאָרט געקלונגען.

ווי אויף אַ מאַמעס אַ האַרץ האָב איך אין דעם בערגיל מיין
פנים איינגעגראָבען, אין דער אַרומיגער שטילקייט האָט עס מינע
זיפֿצען פֿערגומען.

און יעדען טאָג, יעדען טאָג, געה איך צו דעם בערגיל, איך

געה זעהן וואָס איז מיט איהם, אָבער דער שניי ליגט נאָך אַלץ
אויף איהם.

ליעב ביסט דו מיר, שניי, דינע ווייסע פֿליעגלען האָבען מיט
גרויס ערבאַרימקייט די ערד צוגעדעקט, צוגעדעקט ווי מיט ווייסע
פֿעדערן און אַלעס פֿערשטעלט. דו האָסט בעדעקט די פֿעלדער, בע-
דעקט און בעשאַטען דעם קליינעם צובראַכענעם פֿלויט פֿון בית-עלמין,
די שפּיטצען מצבות האָסט דו גלייך געמאַכט: גלייך איז ביי דיר סיי
איין אַרימער, סיי איין רייכער, סיי אַ חכם, סיי אַ שומע, ווייל דו
ווייסט, אז אַלע קומען אַרויס פֿון דער ערד און אַלע געהען צוריק
צו איהר, ווייל דו ווייסט, אז אַלץ קען מען פֿון דעם מענשען אָב-
קויפֿען, אפילו זיין חלק לעולם הָפּא. נור נישט זיין טהייל, וואָס ער
האָט אין דער ערד, וואו דער מענש וועט אויף דער ערד ניט פֿאַלען,
וועט ער איינגעשלאָפֿען ווערען אויף זיין מאַמעס ברוסט.

און אַלץ האָט דער שניי צוגעדעקט — און אז איך שטעה

אויף מיין בערגיל, מיין איך, אז איך בין צווישען צוויי הימלען.

און יעדען טאָג, יעדען טאָג קום איך געוואָהר ווערען, אָבער
מיין בערגיל איז נאָך אַלץ בעשאַטען.

עס בענקט זיך מיר אזוי צו זעהען מיין בערגיל, עס גלוסט זיך
מיר צווריקען צו מיין האַרץ מיין בערגיל ערד, אָבער נישט דעם
קאַלטען שניי, וואָס ליגט דערויף.

זיי מיר נעגריסט, מיין בערגיל!

די וואַרימע זון האָט דעם קאַלטען שניי צונעצט — און איך

זעה דיר וויעדער.

רוהיג ביסט דו דיר געשלאָפֿען, הינטער דעם קאַלטען שניי,

דורך דעם קאַלטען לאַנגען ווינטער — צו שלאָפֿען אין ווינטער, אפילו

אונטערן שניי, איז גרינג, אָבער אויף צו זיין אין ווינטער...

איך בין אויף געווען — געזעהלט האָב איך די טעג, יעדען

פֿריהמאָרגען האָב איך געקוקט אויפֿין הימל, אויב די זון וועט אַרויס

ניט צו בענוצען זיך מיט אפעראציעס אלס היילמיטעל גענען סוואקע. די פראגע ווארט נאך אויף איין ריכטיגען בעשייד.

דעסגלייכען געלינגען אויך ווערן אפעראציעס צו היילען די לונגען אין דעם פאל, ווען זיי ווערען צוואונדערט. עס איז שווער צו בעשטימען דעם אָרט פֿון וואונד, און ניט צו אלע ערטער קען מען צוקומען. עס טרעפט אז וואונדען אויף די לונגען קענען זיך אמאל גוט פֿעהרליילען פֿון זיך אליין; קוילען, וועלכע פֿאלען אַריין אינוועניג אין די לונגען, קענען אמאל דאָרט ליגען צעהנדליגער יאָהרען, און דער מענטש פֿיהלט זיי נאָר ניט. עס טרעפט אָבער אויך פֿערקעהרט, אז איין ריהר איז פֿעהיג צו בריינגען דעם טויט. מען מעג האָפֿען, אז מיט דער צייט וועט די קונסט פֿון דער חירורגיע אזוי הויך שטייגען, אז די אלע לונגען-קראַנקהייטען, ביי וועלכע מען קען היינט נאָר ניט העלפֿען, וועט מען מיט דער צייט אזוי לייכט אויסהיילען ווי וואונדען אויף אַנדערע טהיילען פֿון קערפֿער.

בעסער דערפֿון שטעהען די אַפעראציעס אויף די וואונדען, וואָס מאַכען זיך אויפֿין האַרצען, דאס האַרץ איז דער מיטעלפונקט פֿון לעבן. אָדער בעסער געוואָנט, עס איז דאס לעבען זעלבסט; פֿון זיין טהעטיגקייט היינט אָב דאס גאנצע לעבען, און דעריבער איז עס, אז פֿון איין שווערען וואונד אין האַרצען קומט גלייך דער טויט. פֿון דעסוועגען זענען בעוואוסט אזוינע פֿעלעך, ווען פּאציענטען מיט שווערע וואונדען אין האַרצען האָבען געלעבט אייניגע טעג. עס האט שוין אויך געטראָפֿען, אז שווערע וואונדען אין האַרצען, וועלכע זע-נען געוואָרען פֿון אַ שטאָך אָדער אַ שניט, זענען פֿעהרליילע געוואָרען פֿון זיך אליין. אָבער אַזעלכע פֿאלען זענען געווענהליך ווערן זעלמען. די סבה דערפֿון, וואָס פֿון איין פֿערוואונדונג אין האַרצען קומט שנעל דער טויט, איז צווייפֿאך: ערשטענס, ווערען דערפֿון געשעדיגט אינע-וועניג אין האַרצען, די נערווען, וועלכע בעוועגען דעם גאנצען קערפֿער. צווייטענס, רינט אַרויס דורך די וואונד אין האַרצען פֿיעל בלוט און דאס העמדיל אין וועלכען די האַרץ איז איינגעוויקעלט. דאָס בלוט וואָס רינט און העמדיל אַריין, דריקט אויף דאָס האַרץ, און לאָזט עס ניט זיך בעוועגען און אַרבייטען, דען פֿון איינגעשטאַפֿט הערט דאָס האַרץ אויף צו קלאפֿען. אין פֿאל אז דאָס האַרץ בעקומט איין וואונד, האָט דער דאָקטאָר קיין אַנדער מיטעל, ווי נור אויפֿצוועפֿנען דעם רויס פֿון ברוסט-קאָסטען (דעם אָרט וואו עס ליגט דאָס האַרץ און די לונגען). און פֿערגייען די וואונד. די וואונד פֿערוואַקסט גיך און שטאַרק, און דער פּאציענט ווערט צוריק געזונד; ווען ניט מוז ער שטאַרבֿען. עס זענען בעשריבען עטליכע אַזעלכע גליקליכע אפעראציעס, ווען מען האָט פֿערגייען וואונדען אויפֿין האַרצען. אין דער לעצטער צייט האָט מען בעשריבען צוויי אזוינע אפעראציעס. איינעס אַ מאַנספֿערוואָן האָט מען מיט אַ מעסער געשטאַכען אין האַרצען געבען דעם זעכטען ריפֿ. דער אַפֿעראַטאָר האָט באלד איבערגעשניטען די 5-טע, 6-טע, 7-טע און 8-טע ריפֿ. מען האָט געזעהען אין דעם העמדיל פֿון האַרצען איין קליין לעכיל, און פֿון איהם רינט בלוט. מען האָט דאָס העמדיל אויף געשניטען, אויפֿגעדיקט דאָס האַרץ, און דאן האָט מען געפֿונען אויף איהם איין שניט 2 סענטימעטער לאַנג, דורך וועלכען עס האָט גערינט בלוט יעדעס מאָל, ווי דאָס האַרץ פֿלעגט זיך אויפֿקנייטשען און אויפֿ-ציעהען (דאס האַרץ ציעט זיך אויף און ציעט זיך איין ביי יעדען פולס בעווענדער). מען האָט דעם שניט צוזאמענגעניט מיט וויר; דער בלוטפֿלוס האט אויפֿגעהערט, און ענדליך איז דער פּאציענט געזונד

און די נאָרישע שטראַהלען ווילען וואָרען מאַכען קאלטע מצבות. וואָרען מאַכען, אָבער נישט אויפֿלעבען — די הערצער לעבן אין פֿעלד...

דאָ אויפֿין פֿעלד קריכען אַרום אַ סך ווערען, דאָרטען הינטער די בוימער, אביסיל נידריגער פֿון די קליינע דעכליך, קריכען אַרום אַ סך מענטשען, און זיי לעבען, זיי שילטען, און זיי בענטשען זיך. און די נאָרישע שטראַהלען ווילען אויפֿלעבען קאלטע מצבות, אויפֿלעבען קאלטע מחים.

דעם קאלטען שטיין וועט איהר וואָרען מאַכען. דעם מענטשענס פנים וועט איהר דערהיטצען, אָבער נישט לעבעדיג מאַכען... און איין אַנדערער וועט אמאל שטעהן אויף דעם בערגיל, ער וועט זינגען מיינע ליעדער, און איך וועל זיין דאן אין בערגיל — נאר וועט ער האַטש דעמאלט וויסען אז איך לעב ? שלום אש.

וואונדערל כע אפעראציעס.

III.

שווערער זענען די אפעראציעס, וואָס מען מאַכט אויף די גלידע-דער, וועלכע ליגען אין רויס פֿון דער ברוסט. די בעאַרבייטונג פֿון אזוינע אפעראציעס פֿערלאַנגט מעהר קונסט און טאַלאַנט. פֿון דעסט-וועגען איז מען אויך דאָ ווערן ווייט געגאנגען, און אייניגע אַזעלכע אפעראציעס מוז מען באמת בעטראַכטען אלס וואונדערשטיק.

מען מאַכט היינט אפעראציעס אין דעם רויס פֿון ברוסט ניט גאנץ זעלמען. צו דעם צוועק שניידט מען איבער די ריפֿען ביינער פֿון 4 ביז 8, און דורך די עפֿנונג, ווערט אַרויסגערייניגט די פֿוילע מא-טעריע, וועלכע עס זאמעלט זיך דאָרט אָן ביי געוויסע קראַנקהייטען. דאָס איין מענטש קען לעבען, אויך ווען ער האָט נאר איין לונג (לונגען איז דאָ 2 דער רעכטער און דער לינקער). — דאָס איז שוין בעוואוסט פֿון דער טעגליכער פּראַקטיק אין דער מעדיצין, ווען איין לונג ווערט פֿערוואַרבען דורך אויסצעהרונג אָדער פֿון איין ענצידרונג. און פֿון דעסוועגען קומען אפעראציעס אויף די לונגען ניט אזוי אָפֿט פֿאַר, ווי אויף אַנדערע טהיילען. פֿון קערפֿער. ניט אלע מאָל געלינגט עס, איינפֿאַכערע אפעראציעס, צב"ש עפֿנען איין אייטערנעשוויר אויף די לונגען, אָדער אויסשניידען די ערטער, וועלכען זענען פֿערהאַרט און פֿעהראַרטע געוואָרען. האָבען געגעבען זעהר גוטע רעזולטאַטען. אַזעלכע אפעראציעס האָבען נאך קיין מאָל ניט געשלאָס, אדרבא, זיי האָבען פֿיעל מאָל געטוען געבראכט.

און נאך אלעס דעם טרעפט עס ווערן זעלמען אז מען זאָל זיך פֿאַסען צו שניידען די לונגען. איין מערקווירדיגער צופֿאל איז דער הינויכט דערצהעלט דער פֿראַנצויזישער דאָקטאָר טיפֿיע. איין פּאציענט האָט געליטען פֿון שווינדוכט אויף די לונגען, לויט די סימנים האָט מען בערעכענט, אז איין אָרט אויף די לונגען פֿון אויבען איז אנגע-גריפֿען פֿון שווינדוכט. טיפֿיע האט אויפֿגעשניטען דעם ברוסט-רויס, און האט אָנגעשניטען איין שטיק לונגען אין דעם אָרט, וואו עס איז געוועזען אָנגעגריפֿען. דער פּאציענט איז נאך אַ קורצער צייט געזונד געוואָרען.

צום בעדויערן, גיבען אַזעלכע אפעראציעס ניט תמיד אזוינע גלענצענדע רעזולטאַטען. עס זענען דא פֿיעל סבות, וועלכע ערדויען

פיר די ארבייטער אין א"י.

8 —	ה' ש. זוסמאן אוסטרא
— 50	ה' בעלאריצקי סעוואסטאפאל
15 —	ע"י ה' ד. שמילעוויטש ברעני מאת הח' גבורי ציון משלשים ושלשה
20 —	איש
38 50	אגודת הציונים בסעוואסטאפאל
	בס"ה

בריעפקאסטען דער ארמיניסטראציאן.

נ"י 4452 — מאריעווק : פאר דער פאמיליע האט איהר ביי דער ערשטער ראטע מערער נישט געשיקט ווי 75 ק"פ. — די איבריגע 2 טהייל וועלנעשיכטע וועט איהר בעקומען מיט אלעמען גלייך.

ה' יעקבזאחן-וירעו : איהר האט, ווי עס שיינט ע"פ טעות, גע- שיקט אויף דער צווייטער ראטע 2 מאל צו 75 2 ר.י. אלץ שרייבט וואס מיר זאלען טהון מיט דעם איבריגען געלד ?

ה' מ. ה. ה. ברוסלאוו : די דאפעלט-העפט "השלח" איז ארויס- געשיקט געווארען אלע אבאנענטען זונטאג י"ג ניסן.

ה' א' גאלדפעלד-ברוולי : אַיִקָה ? מיר קריגען אייערע נומערן פֿון דער פאסט צוריק.

ה' ק. פראסקוראו : מיר זענען איצט צוגעגאנגען צום הערריסנע- בען דעם "האיצר" וועדער. ביז איצט זענען ערשינען 23 חוברות וועלכע די אבאנענטען האבען שוין נאָנץ לאַנג בעקומען. מיר האָפֿען היינטיגס יאָהר זיכער דעם "האיצר" צו ענדיגען.

נ"י 6093 — מערו : פאר 2 ר' קאנט איהר בעקומען אלע נומערן "יוד" און "פאמיליע" פֿון ערשטען פֿערטיליאָהר.

נ"י 4055 — ציעחאנאוועק : איהר קאנט שיקען 1.50 ר' וועט איהר בעקומען די "פאמיליע" צוגעשיקט דאָס גאנצע יאָהר.

אבאנענט נ"י 5584—ווילנא : ביידע סעריעס פֿרײַס בלעטליך קאנט איהר ביי אונז בעקומען פאר 1.60 ר' מיט פארטאָ.

ה' לעוו-6—סערליעק : אמת, איהר האָט טאָקיי איינגעצאָהלט 3 ר.י. און טאָקיי פאר איין II III ראטע "יוד", און טאָקיי ביי אונז און קאנטאָר נאָר — פֿאַר אַ יאָהר ען ; ווי עס שיינט האָט איהר זיך טועה גע- ווען. — ביטע אלץ פֿאַר היינטיגס יאָהר בעזונדער געלד איינצושיקען.

עס דרוקט זיך

דאס שבועות בלאט

איללוסטירטע יום-טוב צייטונג פֿון ה. עפפֿעלבערג.

ענטהאַלט 7 בויגען ליטעראַרישע, וויסענשאַפֿטליכע און הומאָ- ריסטישע אַרטיקלען פֿון די בעריהמטעסטע שרייבער מיט פֿעלע ק.י. שט, איללוסטראַציאָנען, אַבבילדונגען און קאַריקאַטורען. פֿרייז 30 קאָפּ מיט פֿאַרטאָ.

די אייניגע וואָס מיר האָבען, צום בעדויערען, נישט געהאַט שוין אַרויס צו שיקען דאָס פֿסח בלאַט, וועהרענר זיי האָבען שפּעט אַריין געשיקט די בעשטעלונגען בעטען מיר פֿערצייהונג און פֿערזי- בערען זיי קורצליך אַרויס צו שיקען, דאָס שבועות בלאַט "פֿאַרטאָ.

בעשטעלונגען בעטען מיר צייטליך איינצושיקען.

פֿיר אַרטיקלען צאָהלען מיר לויט ווערט, פֿאַרפֿעלע וואָס זענען נוגע לכלל ישראל ווערען צוגענומען.

ארעסטע :

Г. ЭППЕЛЬБЕРГЪ, Отвоцкъ пр. ж. д.

געוואָרען. דער צווייטער פֿאַל איז געוועזען אזוי. איין פאציענט האט בעקומען איין שטאָך מיט אַ מעסער אין פֿערטען ריפּ, אין ברוסט לינקס. אז מען האָט איהם געבראכט אין שפיטאל, האָט ער שוין דעם פֿולם כמעט פֿערלאָרען. מען האט ביי דער אָפּעראַציע בעמערקט איין שניט אין האַרצען 1 1/2 סאַנטיםעטער לאַנג, פֿון וועלכען עס האָט גערינט פֿעל בלוט. נאָכדעם אז מען האט פֿערנייט די וואונד, איז דער קראַנקער פֿאַלקאָמען געזונד געוואָרען.

פֿון די אייניגע ביישפּיעלען, וואָס זענען דאָ בעשריעבען, זעהט מען קלאָר, וואָס פֿאַר אַ גוטע קען איין אָפּעראַציע ברינגען צו האַרצ- וואונדען, ווען נאָר מען מאַכט עס ענערגיש אין דער רעכטער צייט. דאָס דאָזיגע צארשט און איידעלע גליעד, איידער נאָר עס האָט זיך אין גאנצען אוועקגעשטעלט, קען מען אויך ביי דער אָפּעראַציע אַרויס- נעהמען פֿון זיין אָרט אין דרויסען, בכדי עס זאָל זיין לייכטער די אָפּעראַציע צו מאַכען. מען קען עס אויסציהען און איידריקען, מען פֿערנייט און מען פֿערצירעוועט יעדען שניט, יעדעס לאַך, און נאָכ- דעם הויבט דאָס האַרץ אָן ווייטער רעגולער און ריכטיג צו אַרבייטען. אפשר איז אונז ערלויבט צו זאָגען, אז דאָס האַרץ איז ריכטיג ווי איין פערפענדיקל פֿון איין וויינער, נאָכדעם ווי ער האט זיך אוועקגע- געשטעלט. נישט מען איהם איין לייכטען שוויקעל, און ער געהט אוועק ווייטער. מיר האָבען עס שוין געזעהען, אז מען קען פֿערנייען יעדען שניט, יעדעס לאַך, וואָס מאַכט זיך אין האַרצען, גלייך ווי מען פֿער- נייט אַ לאַך אין איין אַלטען שטיוועלעט.

אזוינע וואונדערשטיק ווייזט די הירורגיע אין אונזער צייט !

יעקב פֿרענקעל.

ג ד ב ו ת.

פיר דעם יודישען נאציאנאל-פאָנד :

(דורך דער ארמיניסטראציאן "יוד" אין קראקוי).

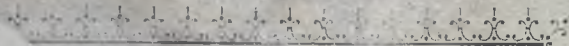
ק' ר'.

ע"י ה' ה. פאוואלאצקי—זאלאבאווא : נאסף על חתונת רוקח ויעקלים מאת ה"ה ש' ויא' רוקח וא' הארגשטין מכ"א 5 ר' / ד"ר מונק כהנא מלעמבערג 3 ר' / העלמה מרגלית, ש' הורוויץ ול' האמבורג

כ"א 1 ר' /	בשעת הדרשה של המטיף אברהם העלמאן בקיליע
21 —	ה"ה יונאוויץ חידאם, ויפה לזכרון חתונת ה' מירקין
5 20	ה"ה קורלאנד, ניימאן, קראמער וכו' בזאוויערצק בשעה שהמטיף ה' ווייני- בערג לציין
1 —	ה"ה ל. פאזמאנער וי' באכנער בשעת הכושר
1 —	ה"ה פיזמאנער וקאפלאנסקי מן הקופה
1 —	האגודה "גואלי ציון" בארעסא : נאסף אצל ה"ה בראדסקי נארינסקי
6 01	וטאבאק ביום שמחתיהם
1 70	על ב"מ אצל ה' לייטמאן מאנשים שונים
2 60	האגודה "אוהבי ציון" בקאמענסקאיע אספה ביום הפורים
2 —	ה' יעקב פינקעל והאשה שקאלנע ביום ארושי בניהם
2 05	האגודה "שפת ציון", בענדער, אספה בין חבריה בשעת קריאת המגלה
5 90	המטיף אברהם העלמאן אחרי השיפו לציין באיזמאאיל אסף
2 50	האגודה "אמני ציון" בוויטאמיר אספה מחבריה
— 54	ה' צבי זאוואלין מכרך את ש"ב מ"י זאוואלין ליום חתונתו
11 90	ע"י ה' ד. שמילעוויטש מרעני מה שאספה החברה "גבורי ציון" ביום
— 70	הפורים מאנשים שונים, שמונים איש
66 60	ע"י א. איציק מאן מיעוואטארי מה שנרבו אנשים שונים

צוזאמען מיט פֿריהערדיגע 224,06 ר"כ, 19,45 קראָנען.

כל ספרי א"ש, ריי

מבורכים הדר באחד

מחיר כל ספר וספר לבדו מ"ד:

- (א) זכרונות לבית דוד (אריבעה חלקים) 7 27
- (ב) התורה והחיים בימי הבינים (שלושה חלקים) 4 80
- (ג) קורות היהודים בספרד (שני חלקים) 1 21
- (ד) ספר הזכרונות (שני חלקים) 1 30
- (ה) עמק האזנים (שני חלקים) 1 30
- (ו) עיר ובהלות 80 —

סה"כ 16 68
והקונה כל הספרים האלה ביהר יקבלם במחיר 12 רובל (עם פארמא 13 רובל).

יצא לאור מחדש:

שפה לנאמנים

ספר למוד ללמד שפת עבר על מדרת הקדש

מאת א. שו. פריעדבערג

מחירו 70 קאפ. עם פארמא 80 קאפ.

המספר היחיד של הספרים הנ"ל בבתי מסחר הספרים של חברת "אחיאסף" (1 טווארמא 6, 2) נאלעווי באוואר איוואנאו. הכתבת: Издательство "Axiacaф", Варшава. Verlag "Achiasaf", Warschau.

הערה: במדור שדפסה בגליון 18 נפלו טעויות הן במספר הכרכים והן במחירי הכלל וע"כ נבקש לשום לב רק אל המודעה הזו!

דער יודישער קאלגראף.

נייעסטע אויסנאכען.

פערפאסט פון דעם פראפעסאר דער קאלגראפיע S. Voitchenco

אין סיסטעמאטישע, מעכאנישע און פאפולערישע מעטהאדע וועט לערנט שיינ שרייבען יודיש אין 6 העפטען. זייער וויכטיג פיר יודישע צום ערלערנען די יודישע קאלגראפיע, וועלכע פערשפארט דעם לעהרער פיעל ארבייט, און פיר ערוואכסענע וועלכע ווילנען פערבעסערן די האנדשריפט, דער יודישער קאלגראף איז ווער שיינ געדריקט לויט די אויסלענדישע מעטהאדען, אויף זייער נוטען פאפיר און שענע קאר ליגראפישע שריפט. דער יודישער קאלגראף איז ווער פיער און נעג ברויך און איז געלויבט געווארען דורך לעהרער און ספעציאליסטען אלס גרינסטער און פראקטישער מיטל צום שרייבען. דער בעסטער בעווייז איז דאס דער "יודישער קאלגראף" איז אין א קורצע צייט ארויסגעגאנגען אין פיעל אויסגאבען. — פרייז 35 : מיט פארמא (פאסטירעל) 50 קאפ, מיט א נאכנאמע 60 קאפ.

Контора изданий А. Раскина, Варшава, Дикая 5.

Verlags-Bureau von A. RASKIN Warschau Dzikia N. Vr. 5.

485 Рекомендуется

комфортн. гостинница

"ВИКТОРИЯ"

ЯКОВА ФАЙНШТЕЙНА

въ г. Кобринъ гродн. губ.

Номера советъи удобствами и по убраннымъ чинамъ.

מען קאן דורך מיר קיפן אלע בעסאנדישע פראדוקטען, היינט: קוקורו, וויין, גערשטען, קארן, רעפאנ, וויין-גיס וכו'. מיין אדרעסע: г. Бѣльцы. (Бесс.) Л. Розентау.

!! מעברירמע צימער !!

מוסטערהאפּט וויכער און בעקועס איינגעדריקט, אים פרייז פון 1.50, 1.25, .90, .75, .60, .50, .40, .30, .20, .10, .05, .02, .01. בארע-צימער (וואנעס), גאז-בעלייכטונג, רעלע בעהאנדלונג און מינסליכע בעדיענונג. מיטמאגע פרישע און שטארקע פון 35 קאפ, און סאמאוארען 10 קאפ. ח. דווארעצקי, סט. יערסקא נ"ו 34.

Меблированные комнаты X. М. Дворецкого, Варшава 388 Св. Георгия 34

אהוב את המלאכה 509 אלע סארטען שפיגעל - מא-בען גרינדליך לערנט אויס דער 26 יעהרער פראקטיקאנט אי די שמועלפאבריקאציען Юдка Вейнблять Варшава, Слизская 22.

פריילינג און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און ניהען אין א קירצע צייט דורך ברעקע אין ווארשא, רוסיש און דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע אין די גרינסטע. אפילו 12 יאהריגע מזדעקע קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה א מארקע. גיט זייט און פרעגט אן ביי

Г-жъ Бертъ Найдичъ, 507 Варшава.

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцию морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Специальная мастерская издѣлй изъ раковинъ и бронзы писменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцию задатокъ въ размѣрѣ 25% высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАИНИНУ 479 Варшава, Наевки 35.

רעזומ

ביכער אין 5 שפראכען: לשון קדש, ווארשא, רוסיש, פאליניש און דייטש

אין צוקערמאס

לייבהיבילאטהעק, 529 נאלעוויקי 7.

30 קאפ, און 15 ק. מאנאטליך.

לבערי בריתי לזכרון

תמיד !!!

אדריסתי היא רק בת ג' מלים: Я. Нейдичъ Варшава. פראקטיקט יסולח חנם לכל דורש

א סורפריז פיר דאמען:

די נייערפונדענע מאשינקע, האפטאגראף פאטענט נ"ו 1412 צום ארטימטישען העפטען. דאס צוואנציגסטע יאהרהונדערט, וועלכעס איז אויך רייך מיט ערפונדונגען האט אויך געבראכט די דאמען א צייט "האפטאגראף" דורך וועלכען יעדער קען אהן פארהעריגע פארבערייטונג שטען העפטען אויף מעבעל, קאוויארען, פארהענגען, טישטיכער, קישענס א.ו.וו. צו ארבעטען איז ווער אנגענומען און מען דארף נישט אנשמערענען די אויגען און עס פערמאטערט נישט. מיט הילף פון "האפטאגראף" קאן מען אויס-העפטען אין איין שטונדע מער ווי מיט דער האנד א נאנצען מאָג. אין אויסלאנד איז דער "האפטא-גראף" אזוי פערברייטעט אז עס איז נישטא קיין איין הויז, וואו ער ווערט נישט בענוצט. ער איז זעהר א גוטע פערזונליכע און בעדערפטיגע ברענגט ער א זיכערען פערדיינסט. דער "האפטאגראף" וועט מאכען איין גרויסע ענדערונג אין פרויען-האנדארבייט פרייז מיט פארמא 4,85 רובעל, פער נאכנאמע 4,95 ר"ו. אלוסטירמע אנווייזונג אומזיסט. אדרעסע:

504 I. Французъ, Варшава, Королевская 49.

צוקערמאנס איינפלאנען

- (1) דאָקטאָר אָקס, ראָסאָן פֿון זשול ווער, פֿרוי 25
- (2) מ'שווענער אין 7-טען הימל, ערצהלונג פֿון זשול ווער, 15
- (3) דער נאָלרמאָכער, ערצהלונג פֿון היינריך שטאַקע 18
- (4) דער ערצווינער יודאָ-מאָן פֿון אייזשען סיו (פֿער-פֿאַסער פֿון "מסחרי מאָרו") אין 6 טהיל-432 זייטען
- (5) מיט 10 אילוסטראַציעס האָדעל, ערצהלונג (פֿאַ-עמע) פֿון מ. ליעוו 15
- (6) פֿאַריו, ראָמאָן פֿון עמיל זאָלאָ 288 זייטען 90
- (7) ענגלישע מעטאָד, פֿון ג. מאַקלאָוו, 13-טע אויפלאַגע 30
- (8) פֿראַנצויזישע קע-טאָדע, פֿון מאָאָו הלוי 40
- (9) זייט געוואָרן 6 נישט-ליכע בוכער וועגען היינענע און קראַנקהייטען פֿון ד"ר מ. גאָטלעב: (1) די ער-שטע הילף 25 ק'; (2) שווינדורכט 25 ק'; (3) מאַגענקראַנקהייטען 40 ק'; (4) מעננער-קראַנקהייטען (ווע-נערשע) 40 ק'; (5) וואָס איינגעוואָרן און וואָס איז שעדליך? 15 ק'; (6) נעריווענקראַנק-הייטען 15 ק'—אלע 6
- (10) 40 יוליוס צעואַר, ראָמאָן פֿון שעקספיר 25
- (11) קעניג ליר, ערצהלונג נאָך שעקספיר 15
- (12) "שיללעך", דער קייזמאָן פֿון ווענעדיג, ערצהלונג נאָך שעקספיר 10
- (13) דרייפֿוס'ס בריעף צוויין פֿרוי פֿון טייפֿעלסאָניעל 15
- (14) אייוואָנהאָע, היסטאָרי-שערצהלונג פֿון וואַלטר-קאָט, 2 טהיל 60

Книжный магазин и библиотечка А. Цукермана,
Варшава, Налевки 7.
527 Verlagsbuchhandlung
A. ZUCKERMANN
WARSAU, Nalewki 7.

Меблирован. комнаты Дня 8.

מינע מעבלירטע צימערן זענען
ניי אויפגערישט, גערוים און שען
איינגעריכטעט. די בעדינגונג איז
ווי אים בעסטען. נעהם אויך אן
פֿערשידענע קאָמפֿאָנען.
יצחק מאַשעוויצקי, וואַרשא
רוקא נומר 3, 530

Новооткрытые
„Московские Номера“, комфо-
ртабельно устроенные
съ образцовой прислугой.
При номерах домашний
ресторанъ. Цѣны отъ 50
к. до 3 руб. за номеръ.
Х. Мосевичкій, Варшава
ул. Новолипки 10, противъ
2-ой Гимназій. 419

ДЪТСКОЕ НЕЙТРАЛЬНОЕ ОЛИВКОВОЕ МЫЛО

Приготовлено въ Лабораторіи А. ЭНГЛУНДЪ.

Нейтральное мыло, не содержащее въ себѣ эфирныхъ маселъ. — Рекомендуются какъ туалетное и для ежедневнаго употребленія.

Цѣна 25 коп., съ пересылкой 3 куска 1 р. 30 коп.

Завѣдующіе Лабораторіею Доктора В. К. Паниченко и А. Н. Энглуна

Для предупрежденія поддѣлокъ прошу обратить особенное вниманіе на черпалки и марку С.-Петербургской Косметической Лабораторіи, ко-
паратахъ. Получать можно во всѣхъ лучшихъ аптекахъ, аптекарскихъ, кос-
складахъ Россійской Имперіи. Главныя агентства и склады фирмы для Евро-
для Южной и Сѣверной Америки: Л. Мишнеръ, Нью-Йоркъ. Главный
А. Энглуна. С.-Петербургъ, Бассейная ул. No.

UBEZPIECZENIE POSAGÓW.

Towarzystwo Ubezpieczeń „ROSSYA“ wypłaciło tytułem
sum posagowych ubezpieczonych dla dziewcząt

za czas od 1888 do 1892 r. dla	108 dziewcząt	226.100 rub.
.. .. 1893 .. 1895 ..	326 ..	710,600 ..
.. .. 1896 .. 1898 ..	822 ..	1,694.300 ..
.. .. 1899 .. 1901 ..	1,562 ..	3,087,300 ..
W dniu 1 stycznia 1902 r. ubezpieczone posagi dla	29,742 dziewcząt	wynosiły 50,311,3000

Ubezpieczenia posagów Towarzystwo za-
wiera na sumy od Rub. 500 do 200,000.

Deklaracye na ubezpieczenia przyjmuje i wszelkich infor-
macyi udziela Centralny Zarząd w Petersburgu (ulica W. Morska
37, dom własny), jak również Oddział w Warszawie (Marszał-
kowska Nr. 124, dom własny) i agenci Towarzystwa we wszyst-
kich miastach Państwa.

584

ACTIEN - GESELLSCHAFT
DER METALLWAAREN-FABRIKEN

Konrad, Jarnuszkiewicz & Co.

ST. PETERSBURG, GR. MORSKAJA, № 15.
(Telephon 2673.)

MOSKAU   WARSCHAU

Въ Петербургѣ, въ Морской Гавани, въ № 15.   Въ Варшавѣ, въ Бродовъ